

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУК И УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

Є. Львова, Ю. Бальцій

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Методичні рекомендації
для підготовки здобувачів вищої освіти
освітнього ступеня бакалавра
у Національному університеті «Одеська юридична академія»,
галузь знань К «Безпека та оборона»
спеціальність К 9 «Правоохоронна діяльність»

Одеса
«Фенікс»
2026

УДК 342(477)

К 71

Методичні рекомендації містять систематизований перелік тем, передбачених навчальною програмою, завдання для виконання під час практичних занять, а також посилання на міжнародні й національні нормативно-правові акти та рекомендовані джерела наукової літератури. Рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти першого рівня галузі знань К «Безпека та оборона», спеціальність К 9 «Правоохоронна діяльність».

Автори – укладачі:

Єлизавета Олегівна Львова – доктор юридичних наук, професор, в.о. завідувача кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія» ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3381-3185>;

Юрій Юрійович Бальцій – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія» ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0331-9810>.

Рецензенти:

Ігор Йосифович Магновський – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного, конституційного та адміністративного права Івано-Франківського інституту «Одеська юридична академія»;

Володимир Євгенійович Кириченко – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри фундаментальних наук Харківського національного університету внутрішніх справ.

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 06.02.2026 р.)

© Львова Є, Бальцій Ю., 2026

© Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2026

ISBN

ВСТУП

Результативне викладання конституційного права згідно з сучасними вимогами до організації та здійснення освітнього процесу визначає завдання переосмислення технологій проведення навчальних занять, їхню модернізацію з обов'язковим комбінуванням пасивних, активних та інтерактивних методів навчання, запровадження дистанційних форм навчання та контролю. Вирішальне значення при цьому повинна мати спрямованість на формування у здобувачів вищої освіти здатності застосовувати набуті знання щодо сутності, змісту та особливостей конституційно-правового регулювання явищ та процесів правової дійсності у різних практичних ситуаціях.

Очевидно, що формування такої здатності нерозривно пов'язане із формуванням та розвитком творчого та критичного мислення здобувачів вищої освіти. Творче мислення, ґрунтуючись на самостійному застосуванні здобутих знань, заохочує винайдення нових шляхів вирішення наявних завдань.

Лекція повинна стимулювати активну пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти, тому принципово важливо періодично змінювати форму спілкування з аудиторією – від монологу до діалогу, поєднувати усний виклад матеріалу з методами візуалізації та алгоритмізації, зокрема через застосування структурно-логічних схем, тощо.

Під час лекційного заняття можуть застосовуватися різноманітні пасивні, активні та інтерактивні методи навчання, широко висвітлені у спеціальній літературі, стислий перелік якої наведено у Переліку рекомендованої літератури наприкінці методичних рекомендацій.

На відміну від лекції, основна мета практичного заняття – сприяти формуванню практичних компетентностей здобувачів вищої освіти. Набуті ними на лекції та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, актами законодавства та правозастосування знання мають бути перевірені з погляду їхнього практичного застосування.

Усталений підхід до технології проведення практичного заняття як дискусії навколо попередньо визначеної теми, до якої здобувачі вищої освіти готують тези виступів згідно з програмою та робочою програмою навчальної дисципліни, залишається актуальним й затребуваним.

Іншою методикою організації та проведення дискусійного обговорення є дебати. З-поміж інших саме дебати найкращою мірою забезпечують цілісне сприйняття певного правового явища чи процесу та сприяють розвитку навичок аргументації та інтерпретації в умовах чітко визначеного часу.

Незалежно від застосовуваної методики, важливо наголосити, що дискусія ні в якому разі не має зводитися до механічного відтворення, переповідання здобувачами вищої освіти навчального матеріалу, особливо – конспекту лекційних занять.

Відповідно, до або після проведення дискусійного обговорення можуть застосовуватися фронтальне або експрес-опитування; контрольні роботи; виконання індивідуальних завдань (наприклад, підготовка тез публічного виступу на певну тему протягом обмеженого часу (експромт-виступів); письмовий аргументований аналіз певної юридичної ситуації або документа з обмеженням кількості слів для розвитку навички лаконічно висловлювати власну думку тощо).

Цифровізованим різновидом фронтального опитування є обмежене у часі (не більше 10 хв.) тестове опитування здобувачів вищої освіти через різні інтернет-платформи. При цьому заздалегідь підготовлені викладачем тестові завдання можуть бути відкритого або закритого типу, хоча останній тип є простішим у застосуванні й оцінюванні. Цифровізація дозволяє зробити різними порядки тестових завдань і варіантів відповідей для всіх присутніх, а також оперативно й об'єктивно оцінити знання та швидко обговорити правильні відповіді.

Іншим важливим різновидом навчальної активності здобувачів вищої освіти під час практичного заняття є виконання ними практичних завдань. Практичні завдання, розміщені у методичних рекомендаціях, спеціально розроблені до кожної теми і спрямовані на формування та розвиток здатності фахово аналізувати інформацію, оцінювати повноту та можливості її використання, а також здатності практичного застосування набутих знань у різних правових ситуаціях, виокремлення юридично значущих фактів і формування обґрунтованих висновків.

При цьому основу переважної більшості практичних завдань складає конкретна правова ситуація, а поставлені до неї питання утворюють вправу на задану тему, виконання якої обов'язково вимагає комплексного застосування теоретичних знань та релевантних джерел правового регулювання.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти галузі знань 26 «Цивільна безпека», спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» (галузі знань К «Безпека та оборона», спеціальності К 9 «Правоохоронна діяльність»), а також можуть бути корисними для усіх осіб, хто цікавиться конституційним правом.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

	Назва теми	Лекційні заняття (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
1.	Конституційне право та його місце в структурі знань і правовій системі	2	2	4
2.	Джерела конституційного права	2	2	4
3.	Конституція — Основний Закон України	2	2	6
4.	Відповідальність у сфері конституційного права	2	2	4
5.	Конституційний лад України	2	2	4
6.	Конституційні засади формування та функціонування громадянського суспільства	2	2	6
7.	Конституційно форми демократії	2	2	4
8.	Конституційний статус особи та громадянські (правові) стани особи в Україні	2	2	6
9.	Державний устрій і територіальна організація України	2	2	4
10.	Місьцеве самоврядування в Україні	2	2	6
11.	Конституційно-правовий статус вищих органів державної влади в Україні	2	4	6
12.	Конституційні засади правосуддя	2	2	6

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Конституційне право та його місце в структурі знань і правовій системі

Поняття конституційного права. Предмет, метод і функції галузі конституційного права. Поняття, природа та класифікація принципів конституційного права. Людська гідність. Свобода. Рівність і заборона дискримінації. Система конституційного права України. Норми та інститути конституційного права

ТЕМА 2. Джерела конституційного права

Поняття та система джерел конституційного права. Конституційні засади співвідношення національного та міжнародного права. Міжнародні договори як джерела конституційного права. Доктрина дружнього ставлення до міжнародного права. Нормативно-правові акти як джерела конституційного права. Акти органів судової влади як джерела конституційного права. Інші джерела конституційного права.

ТЕМА 3. Конституція — Основний Закон України

Сутність конституції. Установча природа конституції. Поняття та юридичні властивості конституції. Верховенство конституції. Пряма дія конституційних норм. Горизонтальний ефект конституції. Функції конституції. Реалізація конституції. Особливості тлумачення конституції. Загальна характеристика Конституції України. Порядок ухвалення та внесення змін до Конституції України. Правовий захист Конституції. Поняття, види та моделі конституційного контролю.

ТЕМА 4. Відповідальність у сфері конституційного права

Поняття та особливості конституційної відповідальності. Функції та підстави конституційної відповідальності. Поняття і склад конституційних правопорушень. Відповідальність держави, органів та посадових осіб публічної влади.

Конституційно-правові санкції.

ТЕМА 5. Конституційний лад України

Поняття конституційного ладу України. Порядок визначення та зміни конституційного ладу України. Система засад конституційного ладу України. Конституційні засади державного суверенітету України. Принцип територіальної цілісності і недоторканності державних кордонів України. Конституційний статус української мови як державної. Правовий статус мов національних меншин та корінних народів. Обмеження влади правом як засада конституційного ладу України. Конституційний принцип поділу державної влади. Принцип верховенства права в системі засад конституційного ладу України.

ТЕМА 6. Конституційні засади формування та функціонування громадянського суспільства

Поняття та сутність громадянського суспільства. Взаємодія людини, громадянського суспільства і держави. Структура та принципи самоорганізації громадянського суспільства. Інститути громадянського суспільства. Поняття та види громадських об'єднань. Принципи організації та діяльності громадських об'єднань. Конституційний статус політичних партій. Принципи діяльності політичних партій. Порядок створення політичних партій. Заборона політичних партій за конституційним законодавством України. Держава і церква в Україні. Відокремлення церкви від держави. Принцип світської держави

ТЕМА 7. Конституційно форми демократії

Сутність демократії. Пряма та представницька демократія. Поняття, види, конституційно-правове регулювання референдумів. Всеукраїнський референдум за народною ініціативою. Виборче право. Пасивне і активне виборче право, виборчі цензи. Принципи виборчого права. Основні виборчі системи. Особливості загальнодержавних виборів. Особливості місцевих виборів. Відповідальність за

порушення виборчого законодавства в Україні.

ТЕМА 8. Конституційний статус особи та громадянські (правові) стани особи в Україні

Поняття, структура та принципи конституційного статусу особи. Поняття, розуміння та сутність прав людини. Права людини і конституційні права. Класифікація конституційних прав. Зобов'язання держави, зумовлені правами людини. Обмеження конституційних прав: підстави та вимоги. Поняття, види та значення гарантій прав людини. Особливі юридичні стани згідно з Конституцією та права людини. Особливості юридичного захисту прав внутрішньо переміщених осіб. Конституційні обов'язки особи. Поняття і види громадянських статусів особи. Поняття й сутність громадянства. Принципи громадянства. Належність до громадянства України. Набуття та припинення громадянства України. Загальна характеристика конституційно-правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні. Особливості конституційно-правового статусу біженців, а також осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні.

ТЕМА 9. Державний устрій і територіальна організація України

Державна територія як просторова основа здійснення публічної влади. Поняття, форми і принципи державного устрою. Принцип унітаризму та його закріплення в Конституції. Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України. Порядок вирішення питань територіального поділу в Україні. Поняття та характеристика конституційного статусу національних меншин в Україні. Поняття національно-культурної автономії. Конституційний статус Автономної Республіки Крим у складі України як унітарної держави. Особливості юридичного статусу тимчасово окупованих територій України.

ТЕМА 10. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття та принципи місцевого самоврядування. Конституційні гарантії

місцевого самоврядування. Європейські стандарти місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Загальна характеристика конституційного статусу органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні. Предмет відання територіальної громади. Компетенція органів місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в містах зі спеціальним статусом. Відносини та взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади. Конституційно-правовий статус депутата місцевої ради та юридичні гарантії його діяльності.

ТЕМА 11. Конституційно-правовий статус вищих органів державної влади в Україні

Конституційна природа Верховної Ради України – парламенту України. Конституційний склад і структура Верховної Ради України. Функції і повноваження Верховної Ради України. Конституційний статус спеціалізованих органів парламентського контролю – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Рахункової палати. Конституційний статус народного депутата України та юридичні гарантії його діяльності. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень народного депутата України. Роль і місце Президента України в системі органів державної влади. Президент України як глава держави. Порядок вступу на пост Президента України. Підстави та порядок припинення повноважень Президента України. Процедура усунення Президента України з поста у порядку імпічменту. Повноваження Президента України. Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України. Офіс Президента України. Інші допоміжні органи та служби при Президентіві України. Поняття виконавчої влади та її місце в системі розподілу державної влади. Система органів виконавчої влади в Україні. Порядок формування та склад Кабінету Міністрів України. Предмет відання та повноваження Кабінету Міністрів України. Організація і порядок діяльності Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України. Конституційний статус і система центральних органів виконавчої влади. Конституційний статус і система

місцевих органів виконавчої влади.

ТЕМА 12. Конституційні засади правосуддя

Судова влада в системі розподілу державної влади. Конституційні засади функціонування судової влади. Принцип незалежності судової влади та її гарантії. Конституційні засади судочинства. Принципи та загальна характеристика системи судоустрою. Конституційний статус Вищої ради правосуддя. Інші органи судової влади. Органи суддівського самоврядування. Конституційний статус судді. Гарантії незалежності суддів. Порядок припинення повноважень суддів та підстави звільнення суддів. Конституційний статус прокуратури. Роль адвокатури в системі юридичного захисту прав людини.

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Тема 1. Конституційне право та його місце в структурі знань і правовій системі

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо поняття «конституційне право», теоретично-філософських засад конституційно-правового регулювання, формування вмінь та навичок застосування у правничій діяльності здобутих знань.

Питання:

1. Поняття конституційного права.
2. Предмет, метод і функції галузі конституційного права.
3. Поняття, природа та класифікація принципів конституційного права. Людська гідність. Свобода. Рівність і заборона дискримінації.
4. Система конституційного права України. Норми та інститути конституційного права.

Методичні вказівки

При вивченні теми необхідно звернути увагу на визначення поняття, предмет і метод галузі конституційного права України. Тому вивчення цієї теми слід почати з поняття – «конституційне право». Потрібно визначити предмет галузі, структуру предмета галузі, а також визначити провідне місце галузі конституційного права серед інших галузей права. Необхідно розкрити поняття науки конституційного права, метод науки та навести класифікацію функцій науки конституційного права.

Крім того, визначаючи політико-правові цінності в науці конституційного права, необхідно приділити увагу основним методам науки конституційного права.

Для чіткого уявлення про вітчизняну науку конституційного права слід розглянути правову природу та класифікацію принципів конституційного права. А також зосередити свою увагу на визначенні системи конституційного права України

та її складових елементів, особливо норм та інститутів конституційного права, які відіграють важливу роль у побудові правової демократичної держави.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати положення Розділу IV Статуту територіальної громади міста Одеси, який затверджено рішенням Одеської міської ради від 19.11.2025. № 3782-VIII (<https://omr.gov.ua/ua/open-city/statute/>). За результатами аналізу аргументовано визначити, які критерії визначають те, що суспільні відносини, які регулюються відповідними положеннями Статуту, являють собою конституційно-правові відносини.

2. Визначити, які суспільні відносини регулюють нижче наведені закони України: Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-IX; Закон України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 № 2465-IX; Закон України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» від 10.09.2019 № 39-IX; Закон України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» від 19.12.2019 № 400-IX; Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-VIII; Закон України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 № 2073-IX; Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 № 794-VII; Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 № 1861-VI; Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 № 2235-III; Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР; Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 № 3166-VI; Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV; Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII; Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 02.05.2023 № 3077-IX; Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 від № 393/96-ВР; Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 № 2704-VIII; Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI; Земельний кодекс України від

25.10.2001 № 2768-III; Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI; Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX; Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. За результатами аналізу визначити, які закони з наведених спрямовані на регулювання конституційних правовідносин.

3. Відповідно до ст. 9 Закону України від 23.12.1997 № 776/97-ВР «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (зі змінами): Верховна Рада України приймає рішення про звільнення з посади Уповноваженого до закінчення строку, на який його було обрано, у разі: порушення присяги; порушення вимог щодо несумісності діяльності; припинення громадянства України; неспроможності протягом більше чотирьох місяців підряд виконувати обов'язки через незадовільний стан здоров'я чи втрату працездатності; порушення вимог Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» у частині подання, дотримання строків подання декларації про контакти. Висновок щодо наявності підстави для звільнення з посади Уповноваженого повинна дати тимчасова спеціальна комісія Верховної Ради України. Верховна Рада України за наявності зазначених у цій статті підстав розглядає питання і приймає відповідну постанову про звільнення з посади Уповноваженого за поданням Голови Верховної Ради України або не менш як однієї четвертої народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Уповноважений вважається звільненим з посади, якщо за це проголосувала більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Припинення повноважень та звільнення з посади Уповноваженого оформляються відповідною постановою Верховної Ради України.

Проаналізувати наведені вище норми та визначити суб'єктний склад конституційно-правових відносин щодо звільнення особи з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Питання для самоконтролю:

1. Визначити поняття конституційного права?
2. У чому полягає предмет, метод і функції галузі конституційного права?
3. Яка юридична природа принципів конституційного права?
4. Які існують класифікація принципів конституційного права?
5. Що таке людська гідність?
6. З чого складається система конституційного права України?
7. Які існують особливості норм конституційного права?
8. За якими критеріями класифікують інститути конституційного права?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Співвідношення конституційного та державного права: зарубіжний та вітчизняний досвід.
2. Функції конституційного права.
3. Принципи конституційного права.
4. Поєднання імперативного та диспозитивного методів у конституційному регулюванні.
5. Системотворча роль конституційного права в правовому регулюванні.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1к/95> вр. (дата звернення: 23.01.2026).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р., ратифікована Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 23.01.2026).
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477 IV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477_15 (дата звернення: 23.01.2026).
5. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794 VII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794_18. (дата звернення: 23.01.2026).
6. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136 VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136_19 (дата звернення: 23.01.2026).
7. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906 IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906>. (дата звернення: 23.01.2026).
8. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно правових актів а набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/503/97>. (дата звернення: 23.01.2026).
9. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861 VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>. (дата звернення: 23.01.2026).
10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402 III (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402_19. (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Аналітичне дослідження актів Верховної Ради України, прийнятих після введення воєнного стану в Україні / Київський регіональний центр НАПрН України. Одеса: Гельветика, 2022. Вип. 1. 99 с.; Вип. 2. 103 с.

2. Бальцій Ю. Ю. Конституція України як основа розбудови суверенної України / *Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених: збірник тез учасників конференції молодих учених* / за заг. ред. к.і.н., доцента Солошенко В.В. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. 285 с. С. 239-242.
3. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
4. Конституційне право: навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.] ; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
1. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
2. Конституційне право України: підручник / за ред. Ю.М. Бисаги, Д.М. Белова. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2015. 260 с.
3. Правова система України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр. / Київський регіональний центр НАПрН України; за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської, М. М. Хоменка. Одеса: Гельветика, 2022. 540 с.
4. Різник С. В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 473 с.
5. Матат А. Конституційні принципи: правнича теорія і практика: монографія. Київ: ВАІТЕ, 2022. 180 с.
6. Сінькевич О. В. Функції конституційного права як галузі права України: монографія / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ: Ліра-К, 2020. 462 с.
7. Синицин П. М. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України в контексті рішень Європейського суду з прав людини: дис. ... д-ра філософії / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. 240 с.

8. Сінькевич О. До питання кодифікації законодавства України про референдуми. *Juris Europensis Scientia*. 2022. № 2. С. 23-27.
9. Чиркін А. С. Нормотворчість органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України. Харків: Право, 2022. Вип. 43. С. 141-153.
10. Шабетя С. А. Аналіз законодавчих новел щодо введення на території України воєнного стану. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 18. Право. 2022. Вип. 37. С. 51-57.
11. Шачковська Л. С., Цимбал В. О. Проблеми українського конституціоналізму на сучасному етапі розвитку держави. *Право та державне управління*. 2022. № 22. С. 59-65.

Тема 2. Джерела конституційного права

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо системи джерел конституційно-правового регулювання, формування вмінь та навичок щодо їхньої реалізації під час вирішення теоретичних та практичних завдань у галузі правничої діяльності.

Питання:

1. Поняття та система джерел конституційного права.
2. Конституційні засади співвідношення національного та міжнародного права.
3. Міжнародні договори як джерела конституційного права. Доктрина дружнього ставлення до міжнародного права.
4. Нормативно-правові акти як джерела конституційного права.
5. Акти органів судової влади як джерела конституційного права.
6. Інші джерела конституційного права.

Методичні вказівки

При вивченні цієї теми потрібно зазначити, що наголошуючи на майже безкрайому різноманітті наявних підходів до визначення поняття «джерело права», які засвідчують матеріальні, формальні чи інші виміри буття та розуміння джерел права, доцільно зосередитися на позиції, за якою джерело права являє визнану в конкретному суспільстві офіційну форму (спосіб) зовнішнього вираження та закріплення норм права, посилення на яку підтверджує їхнє існування.

Здобувачам слід уважно розглянути систему джерел конституційного права, насамперед основне джерело конституційного права – Конституцію України, а також похідні від неї інші джерела конституційного права, які знаходять своє закріплення у чинному законодавстві України в сфері конституційного права.

Важливо також проаналізувати міжнародні договори, як джерела конституційного права, особливо зараз коли Україна хоче наблизитись до Європейського союзу, де вони відіграють особливу вирішальну роль.

Корисним буде вивчення актів органів судової влади як джерел конституційного права, а саме актів Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Європейського суду з прав людини.

Завдання для самостійної роботи:

1. На зборах громадян, жителів міста Миколаєва, в яких прийняло участь дві тисячі триста п'ятдесят громадян України, які відповідно до чинного законодавства мають право виборчого голосу, прийняли відповідне рішення щодо створення певної групи, а саме з проведення всеукраїнського референдуму стосовно внесення деяких змін до частини 7 статті 20 Конституції України відповідно виклавши її в наступній редакції: «Столицею України є місто Миколаїв». Крім того, до Центральної виборчої комісії були передані завірені належним чином документи проведених зборів для відповідної реєстрації ініціативної групи з проведення всеукраїнського референдуму.

Проаналізуйте наведену вище інформацію та визначте, які дії повинна вчинити Центральна виборча комісія у межах наведених аргументів.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України», виявив наявність умов надзвичайної ситуації та невідповідність вказаного акту чинному законодавству. Інших зауважень до законопроекту не виявлено. Як ви вважаєте, який саме висновок щодо цього проекту Закону України повинен надати Конституційний суд України?

Питання для самоконтролю:

1. Що таке джерело конституційного права?
2. Як впливає міжнародне право на систему джерел конституційного права України?
3. Які основні джерела конституційного права?
4. Охарактеризуйте сучасний стан системи джерел конституційного права в системі сучасного конституціоналізму?
5. Назвіть інші джерела конституційного права?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Генезис джерел конституційного права України.
2. Система джерел конституційного права України: особливості визначення.
3. Конституція як основне джерело конституційного права України.
4. Закон як джерело конституційного права України.
5. Конституційні звичаї та правові традиції як джерело конституційного права.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1к/95_вр. (дата звернення: 23.01.2026).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р., ратифікована Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 23.01.2026).
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477 IV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477_15 (дата звернення: 23.01.2026).
5. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794 VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18> (дата звернення: 23.01.2026).

6. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136 VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213619> (дата звернення: 23.01.2026).
7. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906 IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906> (дата звернення: 23.01.2026).
8. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно правових актів а набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/503/97> (дата звернення: 23.01.2026).
9. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861 VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (дата звернення: 23.01.2026).
10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402 III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402> 19. (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
2. Конституційне право: навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.]; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 584 с.
3. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
4. Конституційне право України: підручник / за ред. Ю.М. Бисаги, Д.М. Белова. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2015. 260 с.

5. Різник С. В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 473 с.
6. Синицин П. М. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України в контексті рішень Європейського суду з прав людини: дис. ... д-ра філософії / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. 240 с.
7. Сінькевич О. До питання кодифікації законодавства України про референдуми. *Juris Europensis Scientia*. 2022. № 2. С. 23-27.
8. Чиркін А. С. Нормотворчість органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України. Харків: Право, 2022. Вип. 43. С. 141-153.
9. Шабетя С. А. Аналіз законодавчих новел щодо введення на території України воєнного стану. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Право. 2022. Вип. 37. С. 51-57.
10. Шевчук О. А. Конституційно правові засади нормотворчості центральних органів виконавчої влади: дис. ... д-ра філософ.: 081. Київ, 2022. 207 с.

Тема 3. Конституція — Основний Закон України

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо сутності та значення конституції та, відповідно, щодо змісту, структури та юридичних властивостей Конституції України; формування вмінь та навичок інтерпретації та застосування норм Конституції України.

Питання:

1. Сутність конституції. Установча природа конституції.
2. Поняття та юридичні властивості конституції. Верховенство конституції. Прямая дія конституційних норм.
3. Функції конституції. Реалізація конституції.
4. Особливості тлумачення конституції.
5. Загальна характеристика Конституції України. Порядок ухвалення та внесення змін до Конституції України.
6. Правовий захист Конституції. Поняття, види та моделі конституційного контролю.

Методичні вказівки

Під час опрацювання теми, здобувачам необхідно розглянути сутність та установчу природу конституції, зазначивши про те, що сучасне уявлення про конституцію і сучасне розуміння смислового значення цього поняття нерозривно пов'язані із визначними перетвореннями Нового періоду історії, зокрема революціями в Англії 1689 р., Північній Америці 1776 р. та Франції 1789 р., які зумовили далекосяжні наслідки, що вийшли далеко за часові та просторові межі Західної Європи та Північної Америки XVII-XVIII ст.

Особливу увагу варто приділити поняттю та юридичним властивостям Конституції України, яка як правовий акт, має найвищу юридичну силу в державі.

Рекомендується розглянути функції конституції та форми її реалізації, а саме їх поділ в залежності від різних критеріїв їх класифікації.

Здобувачам варто більш детально розглянути загальну характеристику Конституції України, починаючи зі структури, та закінчуючи окремою характеристикою кожного розділу.

Необхідно розглянути правовий захист Конституції України. Увагу слід приділити органам та посадовим особам, які здійснюють правову охорону Конституції України.

Завдання для самостійної роботи:

1. Президентом України поданий до Верховної Ради України законопроект «Про внесення змін до статті 9 Конституції України». 14 березня поточного року законопроект було зареєстровано та передано народним депутатам України. 29 березня народним депутатом України поданий альтернативний законопроект з підписами 320 народних депутатів України. 30 березня поданий ще один альтернативний законопроект з підписами 301 народного депутата України.

Проаналізувати наведену вище інформацію та підготувати аргументовані відповіді на такі питання:

- якою є процедура розгляду законопроекту, поданого Президентом України?
- які юридичні наслідки підписання одним народним депутатом України подання про внесення законопроекту від 14 березня та подання про внесення законопроекту від 30 березня?
- який із альтернативних законопроектів, поданих народними депутатами України, може бути включений до порядку денного?

2. Переглянути відеозапис виступу залучених учасників конституційного провадження Барабаша Ю. Г. та Різника С. В. у справі щодо офіційного тлумачення окремого положення абзацу четвертого преамбули Конституції України на відкритій частині пленарного засідання Великої палати Конституційного Суду України у формі усного провадження (http://sv1.ccu.gov.ua/video_ccu/ksu_22_09_2020_3.mp4) та підготувати відповіді на такі питання:

- якими є змістовні властивості преамбули Конституції України?

- які аргументи можуть бути надані на користь здійсненності офіційного тлумачення положень преамбули Конституції України?
- які аргументи можуть бути надані проти здійсненності офіційного тлумачення положень преамбули Конституції України?

3. Проаналізувати Рішення Конституційного Суду України від 25.12.2003 № 22-рп/2003 у справі щодо строків перебування на посту Президента України та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- які способи тлумачення використано Конституційним Судом України в аналізованому Рішенні?
- який вид тлумачення за обсягом здійснив Конституційний Суд України в аналізованому Рішенні?
- які правові мотиви та підстави могли бути покладені в основу змістовно іншого тлумачення частини першої статті 103 Конституції України?

4. Проаналізувати Висновок Конституційного Суду України від 13.11.2019 № 5-в/2019 у справі щодо законодавчої ініціативи народу та підготувати аргументовані відповіді на такі питання:

- які змістовні та формальні причини зумовили застереження, які зробив у Висновку Конституційний Суд України?
- яку юридичні наслідки застережень, які зробив у Висновку Конституційний Суд України?
- якою мірою застереження Конституційного Суду України узгоджуються з концепцією парламентської автономії?

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність та установча природа конституції?
2. Які існують юридичні властивості конституції України?
3. У чому полягає верховенство конституції?
4. Визначте функції конституції?
5. Як реалізовується Конституція України?

4. Які існують види тлумачення конституції України?
5. Який порядок ухвалення та внесення змін до Конституції України?
6. У чому полягає правовий захист Конституції України?
7. Які види та моделі конституційного контролю існують в Україні?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Юридична природа конституції України.
2. Тлумачення конституції України: поняття та видова характеристика.
3. Пряма дія конституційних норм: питання теорії та практики.
4. Поняття та класифікація функцій конституції.
5. Сучасні моделі конституційного контролю в Україні та зарубіжних країнах.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Висновок Конституційного Суду України від 01.04.2010 № 1-в/2010 у справі про внесення змін до статей 80, 105, 108 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-10> (дата звернення: 23.01.2026).
3. Висновок Конституційного Суду України від 25.03.1999 № 1-в/1999 у справі про внесення змін до статті 98 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-99>. (дата звернення: 23.01.2026).
4. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12> (дата звернення: 23.01.2026).
5. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (дата звернення: 23.01.2026).

6. Про проголошення незалежності України: постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991 № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12> (дата звернення: 23.01.2026).
7. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (дата звернення: 23.01.2026).
8. Рішення Конституційного Суду України від 01.04.2008т№ 4-рп/2008 у справі про Регламент Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710008>. (дата звернення: 23.01.2026).
9. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04> (дата звернення: 23.01.2026).
- 10.Рішення Конституційного Суду України від 03.10.1997т№ 4-зп у справі про набуття чинності Конституцією України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-97> Рішення Конституційного Суду України від 05.10.2005 № 6-рп/2005 у справі про здійснення влади народом. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05> (дата звернення: 23.01.2026).
- 11.Рішення Конституційного Суду України від 08.09.2016 № 6-рп/2016 у справі про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-16> (дата звернення: 23.01.2026).
- 12.Рішення Конституційного Суду України від 11.07.1997 № 3-зп у справі щодо конституційності тлумачення Верховною Радою України ст. 98 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-97> (дата звернення: 23.01.2026).
- 13.Рішення Конституційного Суду України від 13.06.2019 № 5-р/2019 у справі про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах

енергетики та комунальних послуг. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-19> (дата звернення: 23.01.2026).

- 14.Рішення Конституційного Суду України від 16.04.2008 № 6-рп/2008 у справі про прийняття Конституції та законів України на референдумі. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-08> (дата звернення: 23.01.2026).
- 15.Рішення Конституційного Суду України від 23.12.1997 № 7-зп/1997 у справі про Рахункову палату. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-97>
 Рішення Конституційного Суду України від 30.09.2010 № 20- рп/2010 у справі про додержання процедури внесення змін до Конституції України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10> (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Бальцій Ю. Ю. Конституція України як основа розбудови суверенної України / Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених: збірник тез учасників конференції молодих учених / за заг. ред. к.і.н., доцента Солошенко В.В. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. 285 с. С. 239-242.
2. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
3. Конституційне право : навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.] ; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 584 с.
4. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
5. Конституційне право України: підручник / за ред. Ю.М. Бисаги, Д. М. Белова. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2015. 260 с.

6. Правова система України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр. / Київський регіональний центр НАПрН України; за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської, М. М. Хоменка. Одеса: Гельветика, 2022. 540 с.
7. Різник С. В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 473 с.
8. Синицин П. М. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України в контексті рішень Європейського суду з прав людини: дис. ... д-ра філософії / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. 240 с.
9. Шачковська Л. С., Цимбал В. О. Проблеми українського конституціоналізму на сучасному етапі розвитку держави. Право та державне управління. 2022. № 22. С. 59-65.
10. Шевчук О. А. Конституційно правові засади нормотворчості центральних органів виконавчої влади: дис. ... д-ра філософ.: 081. Київ, 2022. 207 с.

Тема 4. Відповідальність у сфері конституційного права

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань про поняття та особливості конституційної відповідальності, її функції та підстави, а також про поняття та склад конституційних правопорушень; формування вмінь та навичок аналізу сучасного конституційно-правового регулювання в цій сфері та вирішення зумовлених цим практичних завдань.

Питання:

1. Поняття та особливості конституційної відповідальності.
2. Функції та підстави конституційної відповідальності.
3. Поняття і склад конституційних правопорушень.
4. Відповідальність держави, органів та посадових осіб публічної влади.
5. Конституційно-правові санкції.

Методичні вказівки

Опрацьовуючи тему, здобувачам слід зосередити увагу на визначенні поняття конституційної відповідальності, як виду юридичної відповідальності. Крім того, приділити увагу стосовно особливостям саме конституційної відповідальності.

Особливу увагу слід приділити функціям конституційної відповідальності, якій притаманні юридичні ознаки, що розкривають сутність і зміст цієї категорії. Доцільно також приділити увагу видам функцій конституційної відповідальності, а саме: охоронній, превентивній, каральній, компенсаційній.

Доцільно проаналізувати поняття «конституційне правопорушення (делікт)», яке визначається, як суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння, тобто дія або бездіяльність, осмислена поведінка особи, яка здатна контролювати свою поведінку.

Під час опрацювання матеріалу важливо розмежувати відповідальність держави, органів та посадових осіб публічної влади.

Здобувачам варто проаналізувати конституційно-правові санкції, яким притаманні певні особливості, виходячи з того, що сучасне конституційне

законодавство використовує широкий перелік санкцій конституційної відповідальності.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати ст. 149-1 Конституції України, ст. 21 та 31 Закону України від 13.07.2017 № 2136-VIII «Про Конституційний Суд України» (зі змінами) та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- якими є підстави та процедура звільнення з посади судді Конституційного Суду України?
- які юридично значущі наслідки тягне звільнення судді Конституційного Суду України з посади з підстав, встановлених пунктами 2-3 частини другої статті 149-1 Конституції України?
- чи наявні прогалини у правовому регулюванні підстав та процедури звільнення з посади судді Конституційного Суду України?

2. Приступ О. набув повноважень депутата Ірпінської міської ради Київської області VIII скликання. У листопаді 2021 року були проведені збори виборців багатомандатного виборчого округу міста Ірпінь Київської області. Приступ О. був присутній, але у переліку учасників він не реєструвався. На зборах було вирішено внести пропозицію щодо відкликання за народною ініціативою Приступа О. – депутата Ірпінської міської ради Київської області, що набув повноважень депутата 04.11.2020, суб'єкт висування – Ірпінська міська партійна організація політичної партії, позафракційного, на підставі невиконання ним без поважних причин обов'язків депутата місцевої ради у виборчому окрузі, невідповідності практичної діяльності зазначеного депутата основним принципам і положенням його передвиборної програми, невиконання зобов'язань звітувати перед виборця-ми та проводити зустрічі з ними. Рішення було прийнято більшістю голосів учасників зборів («за» – 332, «проти» – 6, «утримались» – 1). Проаналізувати наведену вище інформацію та аргументовано визначити, чи порушено норми чинного законодавства щодо початку процедури відкликання за народною ініціативою Приступа О.

3. Одеська обласна рада на пленарному засіданні більшістю голосів від свого складу ухвалила звернення до голови Одеської обласної державної адміністрації з вимогою порушити в установленому порядку вмотивоване питання про відповідність займаній посаді керівника Головного управління Національної поліції в Одеській області. Після консультацій голова адміністрації порушив це питання перед керівником Національної поліції, який за погодженням з Міністром внутрішніх справ України зрештою звільнив з посади керівника Головного управління Національної поліції в Одеській області. Проаналізувати наведену вище інформацію та аргументовано визначити, чи порушено норми чинного законодавства під час звільнення з посади керівника Головного управління Національної поліції в Одеській області.

4. Приступ О., включений до виборчого списку кандидатів у народні депутати України від політичної партії «Християни України», за 80 днів до дня проведення виборів подав до Центральної виборчої комісії згоду балотуватися кандидатами у депутати від цієї партії. Ця заява також містила зобов'язання Приступа О. протягом місяця після офіційного оприлюднення результатів виборів в разі його обрання виконати належним чином усі вимоги щодо несумісності депутатського мандата. Через 14 календарних днів Приступ О., включений до виборчого списку кандидатів у народні депутати України від політичної партії «Зелені», так само подав до Центральної виборчої комісії згоду балотуватися кандидатами у депутати від цієї партії. Ця заява також містила зобов'язання Приступа О. протягом місяця після офіційного оприлюднення результатів виборів в разі його обрання виконати належним чином усі вимоги щодо несумісності депутатського мандата.

Проаналізувати наведену вище інформацію та аргументовано визначити, чи порушено норми виборчого законодавства України та, якщо таке порушення було, то яка санкція має бути застосована уповноваженим суб'єктом.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте поняття та особливості конституційної відповідальності?

2. Які існують функції та підстави конституційної відповідальності?
3. З яких елементів складається склад конституційних правопорушень?
4. У чому зазначається відповідальність держави, органів та посадових осіб публічної влади.
5. Які існують конституційно-правові санкції?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Конституційна відповідальність: поняття та особливості застосування.
2. Щодо питання відповідальності публічних органів влади в Україні.
3. Функції конституційної відповідальності: поняття та загальна характеристика.
4. Підстави конституційної відповідальності.
5. Санкції конституційної відповідальності: особливості визначення та застосування.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1к/95> вр (дата звернення: 23.01.2026).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р., ратифікована Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 23.01.2026).
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477 IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477> 15 (дата звернення: 23.01.2026).

5. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794 VII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794_18 (дата звернення: 23.01.2026).
6. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136 VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213619> (дата звернення: 23.01.2026).
7. Рішення Конституційного Суду України від 11.12.2007 № 12- рп/2007 у справі про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va12p710-07> (дата звернення: 23.01.2026).
8. Рішення Конституційного Суду України від 19.05.2004 № 11- рп/2004 у справі про умови дострокового припинення повноважень Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-04> (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Бальцій Ю. Ю. Конституція України як основа розбудови суверенної України / Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених: збірник тез учасників конференції молодих учених / за заг. ред. к.і.н., доцента Солошенко В.В. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. 285 с. С. 239-242.
2. Байрачна Л. К., Могильна А. А. Конституційно-правова відповідальність фізичних осіб в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 5. С. 9-14.
3. Бакумов О. С. Юридична відповідальність держави як конституційно-правовий концепт: монографія. Харків: ФОП Бровін О. В., 2020. 480 с.
4. Батанова Н. М. Конституційні делікти в Україні: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2007. 238 с.

5. Книш В. В. Теоретико-правове дослідження інституту конституційно-правової відповідальності в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Івано-Франківськ, 2018. 40 с
6. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
7. Конституційне право : навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.] ; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 584 с.
8. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
9. Костицька І. О. Юридична відповідальність депутата парламенту в системі відповідального представницького правління: конституційно-правові засади: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2020. 39 с.
10. Муртіщева А. О. Конституційно-правова відповідальність уряду в державах Європейського Союзу: теорія та практика: моно- графія / А. О. Муртіщева; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого; відп. за вип. Н. М. Ярошенко. Харків: Юрайт, 2022. 327 с.

Тема 5. Конституційний лад України

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо сутності та змісту конституційного ладу, системи засад конституційного ладу України, системи засад конституційного ладу України, конституційно закріпленого порядку визначення та зміни конституційного ладу в Україні, формування вмінь та навичок аналізу сучасного конституційно-правового регулювання в цій сфері та вирішення зумовлених цим практичних завдань.

Питання:

1. Поняття конституційного ладу України.
2. Порядок визначення та зміни конституційного ладу України.
3. Система засад конституційного ладу України. Конституційні засади державного суверенітету України. Принцип територіальної цілісності і недоторканності державних кордонів України.
4. Конституційний статус української мови як державної. Правовий статус мов національних меншин та корінних народів.
5. Обмеження влади правом як засада конституційного ладу України.
6. Конституційний принцип поділу державної влади.
7. Принцип верховенства права в системі засад конституційного ладу України.

Методичні вказівки

При вивченні цієї теми, особливу увагу здобувачам слід приділити категорії «конституційний лад», визначаючи передусім його змістову характеристику. Крім того, важливо проаналізувати Конституцію України, яка забороняє узурпацію належного виключно народові права визначати і змінювати конституційний лад в Україні державою, її органами або посадовими особами. Проаналізуйте детально Розділ XIII Конституції України.

Необхідно розкрити систему засад конституційного ладу України, зокрема, у жодному разі неприпустимо аналізувати та розкривати засади конституційного ладу

тільки як філософські ідеї, оскільки, будучи об'єктивовані в Конституції, вони набувають нормативного значення і здійснюють відповідний регулятивний вплив. У цьому контексті, доцільно детально розглянути Декларацію «Про державний суверенітет України», прийнятою Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 року та Постанову Верховної Ради УРСР 24 серпня 1991 року «Про проголошення незалежності України».

Здобувачам варто опрацювати Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII «Про забезпечення функціонування української мови як державної» тому, що однією з невіддільних засад конституційного ладу України визначено статус української мови як єдиної державної (офіційної) мови в Україні.

Особливу увагу здобувачам слід приділити конституційним принципам, а саме, принципу поділу державної влади (на законодавчу, виконавчу та судову), та принципу верховенства права, які знаходять своє пряме закріплення відповідно у ст. 6 та ст. 8 Конституції України.

Завдання для самостійної роботи:

1. Відповідно до ст. 5 Конституції України 1996 року: «Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Ніхто не може узурпувати державну владу». 5 жовтня 2005 року Конституційний Суд України прийняв відповідне рішення № 6-рп/2005 у справі про «здійснення влади народом».

Виходячи з відповідних положень Конституції України та враховуючи вищезазначене рішення Конституційного Суду України, підготуйте відповіді на такі запитання: що являє собою узурпація державної влади та які суб'єкти можуть узурпувати державну владу?

2. Конституція України в статті 8 регламентує, що «В Україні визнається і діє принцип верховенства права». Шістдесят п'ять народних депутатів звернулись до Конституційного Суду України відповідно до офіційного тлумачення статті 8 Конституції України. В цьому конституційному поданні зазначалося, що «хоча в

частині першій статті 8 Конституції України проголошено принцип верховенства права, однак у частині 2 цієї ж статі закріплено що Конституції України має найвищу юридичну силу. А виходячи з того, що в Преамбулі, Конституція України – Основний Закон України, то фактично в Україні діє принцип не верховенства права, а діє принцип верховенства закону». Виходячи із аналізу преамбули та статті 8 Конституції України від Конституційного Суду народні депутати у своєму поданні вкрай наполегливо вимагали визнати, що наведене конституційне положення яке визначено в ст. 8 Конституції України слід розуміти саме як верховенство закону.

Проаналізуйте Конституцію України та практику Конституційного Суду з цього питання та складіть відповідний проект рішення Конституційного Суду України з цієї справи з детальним обґрунтуванням.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке конституційний лад?
2. Які ви знаєте засади конституційного ладу України?
3. Як ви розумієте принцип верховенства права в системі засад конституційного права України?
4. Охарактеризуйте принцип поділу державної влади в системі сучасного конституціоналізму?
5. Які ви знаєте класифікації гарантій конституційного ладу?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Конституційний лад України: становлення та розвиток.
2. Щодо питання зміни конституційного ладу України.
3. Засади конституційного ладу України: питання визначення та класифікації.
4. Конституційний статус української мови як державної.
5. Принцип верховенства права: поняття та основні елементи.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. (дата звернення: 23.01.2026).
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55 XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55_12 (дата звернення: 23.01.2026).
3. Про проголошення незалежності України: постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991 № 1427 XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427_12 (дата звернення: 23.01.2026).
4. Висновок Конституційного Суду України 30.10.2003 № 1-в/2003 у справі про внесення змін до статей 29, 59, 78 та ін-ших Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-03> (дата звернення: 23.01.2026).
5. Висновок Конституційного Суду України від 16.12.2019 № 7-в/2019 у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 106 Конституції України (щодо закріплення повноважень Президента України утворювати незалежні регуляторні органи, Національне антикорупційне бюро України, призначати на посади та звільняти з посад Директора Національного антикорупційного бюро України і Директора Державного бюро розслідувань) (реєстр. № 1014) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007v710-19> (дата звернення: 23.01.2026).
6. Висновок Конституційного Суду України від 20.11.2019 № 6-в/2019 у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України) (реєстр. № 1016) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006v710-19> (дата звернення: 23.01.2026).
7. Окрема думка судді Конституційного Суду України Первомайського О. О. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за конституційним

- зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) (реєстр. № 9037) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ng03d710-18> (дата звернення: 23.01.2026).
8. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20> (дата звернення: 23.01.2026).
 9. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> (дата звернення: 23.01.2026)
 - 10.Рішення Конституційного Суду України від 05.10.2005 № 6-рп/2005 у справі про здійснення влади народом. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05> (дата звернення: 23.01.2026).
 - 11.Рішення Конституційного Суду України від 08.07.2016 № 5-рп/2016 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-16> (дата звернення: 23.01.2026).
 - 12.Рішення Конституційного Суду України від 11.07.1997 у справі щодо конституційності тлумачення Верховною Радою України статті 98 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-97> (дата звернення: 23.01.2026).
 - 13.Рішення Конституційного Суду України від 13.06.2019 № 5-р/2019 у справі про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-19> (дата звернення: 23.01.2026).

- 14.Рішення Конституційного Суду України від 14.07.2021 № 1-р/2021 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21> (дата звернення: 29.05.2023).
- 15.Рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 № 10- рп/99 у справі про застосування української мови. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99> (дата звернення: 23.01.2026).
- 16.Рішення Конституційного Суду України від 16.04.2008 № 6-рп/2008 у справі про прийняття Конституції та законів України на референдумі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-08> (дата звернення: 23.01.2026).
- 17.Рішення Конституційного Суду України від 18.11.2004 № 17- рп/2004 у справі про Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-04> (дата звернення: 23.01.2026).
- 18.Рішення Конституційного Суду України від 24.06.1999 № 6-рп/99 у справі про фінансування судів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-99> (дата звернення: 23.01.2026).
- 19.Рішення Конституційного Суду України від 26.04.2018 № 4 р/2018 у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про всеукраїнський референдум». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-18> (дата звернення: 23.01.2026)

Спеціальна література:

1. Батанов О. В. Конституційний лад України: протиріччя, конфліктогенний потенціал, виклики сучасності. *Судова апеляція*. 2019. №2 (55). С. 38-42.
2. Бичков І. Г. Місце органів конституційної юрисдикції в механізмі стримувань і противаг демократичної правової держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2021. 238 с.

3. Ірклієнко А. І. Бікамералізм в умовах формування конституційної демократії : дис. ... д-ра філософії / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2021. 212 с.
4. Колісник В. П., Берченко Г. В., Слінько Т. М. Конституційна ідентичність як втілення установчої влади. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 69-88.
5. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
6. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 584 с.
7. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
8. Матат А. Конституційні принципи: правнича теорія і практика: монографія. Київ: ВАІТЕ, 2022. 180 с.
9. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
10. Стаднік І. В., Буравська А. А. Верховенство права в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 69-73.
11. Томкіна О. О. Верховенство права як основоположний конституційний принцип законодавчої діяльності. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 112-119.

Тема 6. Конституційні засади формування та функціонування громадянського суспільства

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо громадянського суспільства, його структури та принципів організації; усвідомлення ціннісних засад взаємодії людини, громадянського суспільства та держави; формування вмінь та навичок інтерпретації та застосування конституційно-правових норм щодо визначених питань.

Питання

1. Поняття та сутність громадянського суспільства. Взаємодія людини, громадянського суспільства і держави.
2. Структура та принципи самоорганізації громадянського суспільства.
3. Інститути громадянського суспільства.
4. Поняття та види громадських об'єднань. Принципи організації та діяльності громадських об'єднань.
5. Конституційний статус політичних партій. Принципи діяльності політичних партій. Порядок створення політичних партій. Заборона політичних партій за конституційним законодавством України.
6. Держава і церква в Україні. Відокремлення церкви від держави. Принцип світської держави.

Методичні вказівки

Опрацьовуючи тему, здобувачам слід зосередити увагу на визначенні поняття «громадянське суспільство». При цьому, треба зазначити, що у науці конституційного права відсутня єдність у визначенні поняття громадянського суспільства, не існує такої дефініції і у чинному законодавстві України.

Приділить особливу увагу розгляду структури та принципам громадянського суспільства, головними з яких, є: самоорганізації, самоврядності, саморегуляції, політичного, економічного та ідеологічного плюралізму, вільного розвитку особистості, рівності прав і свобод індивідів.

При розкритті питання щодо громадських об'єднань та політичних партій, здобувачам варто опрацювати Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI «Про громадські об'єднання» та Закон України від 05.04.2001 № 2365-III «Про політичні партії в Україні».

Здобувачам варто опрацювати Закон України від 23.04.1991 № 987-XII «Про свободу совісті та релігійні організації», згідно з яким відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави як раз означає, що церква (релігійні організації) в Україні відокремлена від держави.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати Рішення Конституційного Суду України від 13.12.2001 № 18-рп/2001 та вказати, яким чином у Рішенні визначено конституційне право на свободу об'єднання. За результатами аналізу Конституції України та Рішення від 13.12.2001 № 18-рп/2001 аргументовано визначити, якими є конституційно визначені межі втручання держави в реалізацію конституційного права на свободу об'єднання.

2. Проаналізувати Рішення Конституційного Суду України від 06.06.2019 № 3-р/2019 та вказати, який принцип у Рішенні визнано відправним у визначенні засад реалізації конституційного права на свободу об'єднання та встановленні інститутів громадянського суспільства. Аргументовано визначити власну позицію щодо юридичних позицій, викладених Конституційним Судом України у мотивувальній частині Рішення від 06.06.2019 № 3-р/2019.

3. Проаналізувати Постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 15.09.2022 у справі № П/857/8/22 (№ у ЄДРСР 106339460) та визначити, які висновки щодо застосування норм статті 5 та статті 21 Закону України від 05.04.2001 № 2365-III «Про політичні партії в Україні» (зі змінами) викладені у зазначеній постанові Верховного Суду. За результатами аналізу Конституції України та Закону України від 05.04.2001 № 2365-III «Про політичні партії в Україні» (зі змінами) аргументовано визначити, якими є підстави та порядок заборона політичної партії в Україні.

4. Проаналізувати Рішення Конституційного Суду України від 27.12.2022 № 4-р/2022 та вказати, яким чином у Рішенні визначено внутрішній та зовнішній аспект права на свободу світогляду і віросповідання (релігії).

За результатами аналізу Конституції України та Рішення від 27.12.2022 № 4-р/2022 аргументовано визначити конституційно визначені межі втручання держави у право на свободу світогляду і віро-сповідання (релігії) в аспекті його реалізації

5. Проаналізувати Рішення Конституційного Суду України від 16.07.2019 № 9-р/2019 та визначити юридичні позиції, які викладені Конституційним Судом України щодо „демократії, здатної себе захистити» та правового захисту цінностей та принципів, об’єктивованих у Конституції України.

За результатами аналізу Конституції України та Рішення від 16.07.2019 № 9-р/2019 аргументовано визначити цінності та принципи, на захист яких спрямований Закон України від 09.04.2015 № 317- VIII «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» (зі змінами).

Питання для самоконтролю:

1. Що таке громадянське суспільство?
2. Як взаємодіють між собою людина, громадянське суспільство і держава?
2. Визначте особливості структури та принципів самоорганізації громадянського суспільства?
3. Які існують інститути громадянського суспільства в Україні?
4. Назвіть види громадських об’єднань?
5. Розкрийте конституційно-правовий статус політичних партій?
7. У чому полягає принцип світської держави?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Співвідношення та взаємодія громадянського суспільства та правової демократичної держави.

2. Сучасні принципи громадянського суспільства.
3. Конституційно-правовий статус громадських об'єднань.
4. Роль та функції політичних партій у формуванні правової демократичної держави.
5. Відокремлення церкви від держави: теорія та практика.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державного фінансування політичних партій в Україні: Закон України від 27.11.2003 № 1349-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1349-15> (дата звернення: 23.01.2026).
3. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 № 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19> (дата звернення: 23.01.2026).
4. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021> (дата звернення: 23.01.2026).
5. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (дата звернення: 23.01.2026).
6. Рішення Конституційного Суду України від 16.10.2007 № 9-рп/2007 у справі про утворення та реєстрацію партійних організацій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0a9p710-07> (дата звернення: 23.01.2026).

7. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата звернення: 23.01.2026).
8. Рішення Конституційного Суду України від 04.06.2019 № 2-р/2019 у справі про молодіжні організації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va02p710-19> (дата звернення: 23.01.2026).
9. Рішення Конституційного Суду України від 16/07/2019 № 9-р/2019 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-19> (дата звернення: 23.01.2026).
10. Рішення Конституційного Суду України від 12.06.2007 № 2-рп/2007 у справі про утворення політичних партій в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-07> (дата звернення: 23.01.2026).
11. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України 23.04.1991 № 987-XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (дата звернення: 23.01.2026).
12. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України 15.09.1999 № 1045-XIV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-4> (дата звернення: 23.01.2026).
13. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України 15.09.1999 № 5073-XVII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Волкова Д. Є. Конституційне законодавство про громадські організації: стан та перспективи гармонізації з європейськими стандартами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. О., 2015. 217 с.

2. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
3. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 584 с.
4. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
5. Панасюк В. М. Інститути громадянського суспільства як суб'єкти реалізації державної молодіжної політики. *Юридичний вісник*. 2019. № 2. С. 38-43.
6. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.

Тема 7. Конституційно форми демократії

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо конституційних засад демократичного урядування в Україні, суб'єктно-діяльній характеристики організації та проведення загальнодержавних і місцевих виборів і референдумів, формування вмінь та навичок інтерпретації та застосування конституційно-правових норм щодо визначених питань.

Питання

1. Сутність демократії.
2. Пряма та представницька демократія.
3. Поняття, види, конституційно-правове регулювання референдумів.
4. Всеукраїнський референдум за народною ініціативою.
5. Виборче право. Пасивне і активне виборче право, виборчі цензи. Принципи виборчого права.
6. Основні виборчі системи.
7. Особливості загальнодержавних виборів.
8. Особливості місцевих виборів. Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні.

Методичні вказівки

При вивченні цієї теми потрібно зазначити, що демократія є тією засадничою ідеєю в історії людства, осмислення і втілення якої, будучи сутнісно пов'язане із прагненням до свободи, дозволило людству досягти теперішнього стану та рівня розвитку.

Особливу увагу здобувачам слід приділити прямий та представницькій демократії, перш за все посилаючись на ст. 5 Конституції України, де носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Доцільно також приділити увагу поняттю «референдум», який походить від

способу ухвалення рішень, який і тепер латиною позначається «ad referendum» – «для доповіді, дальшого розгляду» та засвідчує умовне ухвалення рішення (підписання договору) до остаточного підтвердження його правомочним суб'єктом. Крім того, доцільно розглянути профільний Закон України від 26.01.2021 р. «Про всеукраїнський референдум» та надати його загальну характеристику.

Під час опрацювання матеріалу, а саме виборчого права, важливо розмежувати пасивне і активне виборче право. Потребує також загальної характеристики принципи виборчого права, які відповідають сучасним міжнародним стандартам виборчих прав.

Здобувачам варто проаналізувати Виборчий кодекс України від 19.12.2019 р., який визначає особливості загальнодержавних виборів та особливості місцевих виборів в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

1. 21 липня 2019 року під час проведення виборів народних депутатів України, громадянин С. якому в цей день виповнилось вісімнадцять років прийшов у дільничну виборчу комісію для використання свого виборчого права, та дізнався у члена дільничної виборчої комісії, що він не включений до списку виборців на цій виборчій дільниці та йому на цій підставі відмовили видати виборчий бюлетень. Громадянин С. у свою чергу звернувся із вимогою включити його до списку виборців до дільничної виборчої комісії на підставі його паспортних даних та видати йому відповідний бюлетень для голосування на цій виборчій дільниці.

Проаналізуйте виборче законодавство та обґрунтуйте які саме дії повинна вчинити дільнична виборча комісія з виборів народних депутатів відносно громадянина С.?

2. Повноваження міського голови С. міста Южне, обраного на місцевих виборах 25 жовтня 2020 року, було достроково припинено у зв'язку із звернення його з особистою заявою до міської ради міста Южного щодо складання їм повноважень міського голови міста Южне. В результаті цього, Верховна Рада України прийняла

рішення про проведення позачергових виборів міського голови у місті Южному та відповідно призначила місцеві вибори на 28 березня 2022 року. У місті на 25 жовтня 2020 року кількість виборців складала 74568, а вже на 1 січня 2021 року – 76235. Як ви вважаєте за якою виборчою системою будуть проведені вибори міського голови м. Южне?

3. Офіційного спостерігача, який прибув до дільничної виборчої комісії в день голосування о двадцять другій годині шістнадцять хвилин, члени дільничної виборчої комісії не пустили до приміщення. Відмову було аргументовано тим, що після завершення голосування ніхто не має права входити до приміщення. Проаналізувати наведену інформацію та аргументовано вказати, чи відповідають дії офіційного спостерігача та членів дільничної виборчої комісії вимогам чинного законодавства.

Питання для самоконтролю:

1. Як визначається поняття «народовладдя»?
2. Які форми безпосередньої демократії передбачені в Конституції України?
3. Що таке референдум та які ви знаєте їх сучасні класифікації?
4. Чим відмінність між референдумом та виборами?
5. У чому особливості конституційної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності за порушення виборчого законодавства в Україні?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Народовладдя як основа демократичної держави.
2. Легітимація влади народом.
3. Форми здійснення народовладдя.
4. Референдум: правова природа та сучасна регламентація.
5. Електронне голосування: перспектива застосування на виборах.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Виборчий кодекс України : Закон України від 19.12.2019 № 396 IX (зі змінами). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396 IX](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396%20IX) (дата звернення: 23.01.2026).
3. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55 XII. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55 12](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55%20XII) (дата звернення: 23.01.2026).
4. Про проголошення незалежності України : постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991 № 1427 XII. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427 12](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427%20XII) (дата звернення: 23.01.2026).
5. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22.02.2007 № 698 V (зі змінами). URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/698 16](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/698%20V) (дата звернення: 23.01.2026).
6. Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30.06.2004 № 1932 IV (зі змінами). URL: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1932 15](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1932%20IV) (дата звернення: 23.01.2026).
7. Рішення Конституційного Суду України від 16.04.2008 № 6 рп/2008 у справі про прийняття Конституції та законів України на референдумі. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710 08](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710%2008) (дата звернення: 23.01.2026).
8. Рішення Конституційного Суду України від 27.03.2000 № 3 рп/2000 у справі про всеукраїнський референдум за народною ініціативою. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710 00](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710%2000) (дата звернення: 23.01.2026).
9. Рішення Конституційного Суду України від 15.10.2008 № 23 рп/2008 у справі про проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/v023p710 08](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710%2008) (дата звернення: 23.01.2026).
10. Рішення Конституційного Суду України від 30.01.2002 № 2 рп/2002 у справі про виборчу заставу. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ v002p710 02](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710%2002) (дата звернення: 23.01.2026).

- 11.Рішення Конституційного Суду України від 24.03.2005 № 3 рп/2005 у справі про вибори Президента України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710_05 (дата звернення: 23.01.2026).
- 12.Рішення Конституційного Суду України від 26.04.2018 № 4 р/2018 у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про всеукраїнський референдум». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710_18 (дата звернення: 23.01.2026).
- 13.Рішення Конституційного Суду України від 21.12.2017 № 3 р/2017 у справі про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710_17 (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Афанасьєва М. В. Перспективи електронного голосування в Україні: політична та громадська дискусії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022. № 57. С. 18-24.
2. Афанасьєва М. В. Позитивна та зворотна дискримінація у виборчій сфері. *Юридичний вісник*. 2019. № 1. С. 19-25.
3. Афанасьєва М. В. Правовий режим тимчасово окупованої території та пряма демократія. *Права людини в особливих правових режимах: досвід України: монографія* / За заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьєвої. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 129-160.
4. Афанасьєва М. В., Стоянов М. М. Електронне голосування в судових рішеннях: міжнародний досвід. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022. № 55. С. 18-22.
5. Бондаренко Б., Задоя К., Калмиков Д., Кириченко Ю., Хавронюк М., Шехавцов Р. Відповідальність за порушення виборчого законодавства: посібник для

- членів виборчих комісій, поліцейських, слідчих та суддів / за ред. М. Хавронюка. Київ: «АК-Group», 2019. 122 с.
6. Виборче право України: навч. посіб. / За ред. В. Ф. Погорілка, М. І. Ставнійчук. Київ: Парламентське вид-во, 2003. 383 с.
 7. Гайду Г. В. Право на спротив як форма реалізації реального народовладдя (теоретико-правові аспекти): дис. ... д-ра філософії: 081. Вінниця, 2020. 218 с.
 8. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні. Київ: Ваіте, 2018. 908 с.
 9. Корнієнко В. О. Європейські виборчі стандарти та конституційно-правове регулювання місцевих виборів в Україні: дис.... д-ра філософії: 081. Одеса, 2021. 223 с.
 10. Лещенко О. Д. Виборчі спори в Україні: конституційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2020. 223 с.
 11. Луцков В. Особливості застосування консультативного опитування як форми безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування в Україні. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 213–218. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.1725> (дата звернення: 23.01.2026).
 12. Нестерович В. Ф. Виборче право України: Підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 504 с.
 13. Пшивора Б. Місцеві референдуми в Україні і Республіці Польща: проблемні питання правового регулювання. *Український часопис конституційного права*. 2020. Вип. 1. С. 3-15.
 14. Стеценко А. В. Адміністративна відповідальність за порушення виборчого законодавства, як гарантія виборчих прав громадян. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. No 1. С. 374-378.
 15. Comparative Election Law / ed. J. A. Gardner. University at Buffalo, State University of New York, US: Edward Elgar Publishing, 2022. 544 p.

16. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
17. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
18. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
19. Марчук М. І., Гудзь Л. В. Місцеві вибори у країнах Європейського Союзу та Україні: порівняльна характеристика. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 70. С. 119-123.
20. Панасюк В. М. Технічні цензи у виборчому законодавстві України: поняття та загальна характеристика. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф / відп. ред. М. Р. Аракелян. Гельветика. Т. 1. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т.1. С. 285-288.
21. Совгиря О.В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.

Тема 8. Конституційний статус особи та громадянські (правові) стани особи в Україні

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо поняття, структури та складників конституційного статусу особи, сутності та значення конституційних прав; поняття, сутності та принципів громадянства; підстав та порядку набуття і припинення громадянства України; засад правового регулювання інших громадянських станів в Україні формування вмінь та навичок інтерпретації та застосування конституційно-правових норм щодо визначених питань.

Питання

1. Поняття, структура та принципи конституційного статусу особи.
2. Поняття, розуміння та сутність прав людини.
3. Права людини і конституційні права. Класифікація конституційних прав.
4. Поняття, види та значення гарантій прав людини.
5. Особливі юридичні стани згідно з Конституцією та права людини.
6. Особливості юридичного захисту прав внутрішньо переміщених осіб.
7. Конституційні обов'язки особи.
8. Поняття і види громадянських статусів особи.
9. Поняття, сутність та принципи громадянства.
10. Належність до громадянства України. Набуття та припинення громадянства України.
11. Загальна характеристика конституційно-правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні.
12. Особливості конституційно-правового статусу біженців, а також осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні.

Методичні вказівки

Розглядаючи питання даної теми, перш за все необхідно вивчити поняття, структуру та конституційні принципи правового статусу особи в Україні. Треба

зазначити, що громадянство у сучасному світі є не лише одним із найосновніших та найфундаментальніших конституційно-правових інститутів, які визначають передусім правовий статус особи.

Здобувачам доцільно розглянути Розділ II Конституції України, який присвячений правам, свободам та обов'язкам людини і громадянина. Бажано надати загальну характеристику та класифікацію конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також визначити систему гарантій конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні. Крім того, зазначити роль міжнародних актів в регулюванні конституційних прав, свобод та обов'язків в Україні.

Рекомендується розглянути поняття, сутність та принципи громадянства через призму Закону України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р.

Особливу увагу здобувачам слід приділити конституційно-правовим засадам статусу іноземних громадян, осіб без громадянства та біженців, а також осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

1. Слідчий слідчого управління Головного управління Національної поліції в Одеській області під час досудового розслідування у кримінальному провадженні за фактом кримінального правопорушення допитав як свідка дев'ятнадцятирічну Колесниченко В. щодо подій, які відбулися за участю Тарасюка А., підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення. На момент допиту Колесниченко В. та Тарасюк А. проживали спільно, але у шлюбі не перебували. Колесниченко А., пославшись на ч. 1 ст. 63 Конституції України, відмовилася відповідати на запитання слідчого, оскільки вважає Тарасюка А. своїм фактичним чоловіком.

Проаналізувати наведену інформацію та аргументовано визначити, які юридичні наслідки відмови Колесниченко А. відповідати на запитання слідчого.

2. В онлайн-медіа з посиланням на анонімні джерела були поширені відомості про те, що заступник голови обласної державної адміністрації безпідставно отримав у значному розмірі матеріальну допомогу на оздоровлення. До адміністрації із

запитом на отримання інформації звернувся журналіст-розслідувач, який спеціалізується на розслідуванні корупційних правопорушень.

Згідно з запитом журналіст просив надати копії документів, які стали підставою для виділення матеріальної допомоги, включно з тими документами, в яких наведені докази необхідності надання матеріальної допомоги, зокрема медичний діагноз.

У відповіді на запит було повідомлено, що інформація, яка запитується, належить до категорії інформації з обмеженим доступом і відмовлено у її наданні. Проаналізувати наведену вище інформацію та аргументовано визначити, чи відповідають вимогам чинного законодавства дії журналіста та адміністрації.

3. За ініціативою Василенка В., поширеною через соціальні мережі, навпроти будівлі міської ради у травні 2023 року мало бути проведене мирне зібрання, на якому планувалось озвучити вимоги проти очікуваної забудови дитячого майданчика в одному з районів міста. Про проведення зібрання Василенко В. за два дні до його проведення письмово повідомив виконавчий комітет міської ради та керівника відділення поліції району міста.

Виконавчий комітет міської ради у відповідь вказав на незаконність проведення зібрання, оскільки в умовах дії режиму воєнного стану в Україні проведення мирних зібрань заборонено. Натомість Василенко В. був переконаний, що обмеження права на мирні зібрання може відбуватися виключно на підставі рішення суду, тому вирішив все одно зібрання провести. Поліцейські, присутні в день проведення зібрання біля будівлі міської ради, затримали Василенка В. та ще кількох учасників зібрання та доставили їх до відділення поліції.

Проаналізувати наведену інформацію та визначити, чи відповідають дії учасників описаної ситуації вимогам чинного законодавства.

4. Колесниченко А., викладач вищого навчального закладу, звернулася до суду з позовом про визнання незаконним та скасування наказу про її відсторонення від роботи, поновлення на роботі та оплати за час вимушеного відсторонення від роботи. Підставою наказу став наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про Перелік

професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним щепленням» від 04.10.2021 № 2153 (зі змінами) та повідомлення про обов'язкове профілактичне щеплення проти COVID-19 Колесниченко А.

У позовній заяві Колесниченко А. вказала, що вважає наказ про своє відсторонення протиправним та таким, що значно обмежує її конституційне право на працю, оскільки чинним законодавством не передбачено повноваження роботодавця щодо відсторонення від роботи через відсутність профілактичного щеплення.

Серед іншого, Колесниченко А. вказала на положення ст. 2-1 Кодексу законів про працю України, за якими забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників, зокрема, залежно від стану здоров'я.

Проаналізувати наведену інформацію та аргументовано визначити, яке рішення має прийняти суд.

5. Василенко В., наркозалежний, наклав на себе руки, перебуваючи у слідчому ізоляторі. Його близькі родичі стверджують, що адміністрація слідчого ізолятора, яка була обізнана про наркотичну залежність, не доклала належних зусиль, аби запобігти самогубству Родичі, зокрема, переконані, що якби Василенку В. було своєчасно надано медичну допомогу, він би так ніколи не вчинив. Натомість адміністрація твердить, що Василенко В. не тільки не викликав лікаря, але про допомогу не просив.

З цієї причини адміністрацію ізолятора і, відповідно, державу безпідставно звинувачувати у ненаданні Василенку В. медичної допомоги.

Проаналізувати наведену ситуацію та аргументовано визначити власну позицію щодо обставин самогубства Василенка В. та можливості притягнення до юридичної відповідальності працівників слідчого ізолятора.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте поняття конституційного статусу особи?
2. З чого складається конституційно-правовий статус особи?
3. Які ви знаєте принципи конституційного статусу особи?

4. Як визначаються поняття «людина», «особистість», «громадянин»?
5. Яка правова природа конституційних прав людини і громадянина?
6. Що таке гарантії прав і свобод людини і громадянина, та які ви знаєте їх сучасні класифікації?
7. Чим відмінність конституційних прав від конституційних обов'язків?
8. Які ви знаєте види громадянських статусів особи?
9. Визначте поняття, сутність та принципи громадянства України?
10. Хто належить до громадянства України?
11. Як набувається та припиняється громадянство України?
12. Визначте загальну характеристику конституційно-правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні?
13. Які ви знаєте особливості конституційно-правового статусу біженців, а також осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Юридична природа конституційних прав особистості в Україні.
2. Класифікація основних прав, свобод та обов'язків особистості в Україні
3. Особисті права та свободи людини в Україні
4. Політичні права та свободи громадян України.
5. Міжнародно-правові стандарти прав людини і громадянина.
6. Щодо питання визначення громадянських станів особи.
7. Особливості набуття та припинення громадянства України.
8. Принципи громадянства: питання теорії та практики.
9. Правовий статус іноземців в Україні.
10. Біженці: особливості визначення та правовий статус.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Загальна декларація прав людини: прийнята та проголошена резолюцією Генеральної асамблеї ООН від 10.12.1948 № 217 А (III). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 23.01.2026).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 23.01.2026).
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 23.01.2026).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 23.01.2026).
6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 29.05.2023).
7. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18> (дата звернення: 23.01.2026).
8. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932- XII (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення: 23.01.2026).
9. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 № 475/97- ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 23.01.2026).
10. Рішення Конституційного Суду України від 01.06.2016 № 2-рп/2016 у справі про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного

- закладу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16> (дата звернення: 23.01.2026).
- 11.Рішення Конституційного Суду України від 12.04.2012 № 9-рп/2012 у справі про рівність сторін судового процесу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12> (дата звернення: 23.01.2026).
 - 12.Європейська конвенція про громадянство від 06.11.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_004 (дата звернення: 23.01.2026).
 - 13.Конвенція про статус апатридів від 28.09.1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232 (дата звернення: 23.01.2026).
 - 14.Конвенція про статус біженців від 28.07.1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011 (дата звернення: 23.01.2026).
 - 15.Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3671-17> (дата звернення: 23.01.2026).
 - 16.Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2235-14> (дата звернення: 23.01.2026).
 - 17.Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 23.01.2026).
 - 18.Про правовий статус закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 № 1582-IV (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1582-15> (дата звернення: 23.01.2026).
 - 19.Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Іванків І. Права людства: Монографія. Київ: Ваїте, 2020. 158 с.
2. Красовський К. Ю. Природні права людини в українському конституціоналізмі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2021. 253 с.
3. Кучер С. А. Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і

- переконань: конституційно-правовий аспект: дис. ... д-ра філософії [спец. 081 – Право] / Академія праці, соціальних відносин і туризму. Київ, 2021. Дата захисту: 02.03.2022. 199 с.
4. Міхальов В. О. Права людини в Україні. Навчально- методичний посібник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 122 с.
 5. Основні права людини: німецько-український правовий вимір: монографія / за ред. Р. С. Мельника. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 404 с.
 6. Права людини в особливих правових режимах: досвід України: монографія / За заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьєвої. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 356 с.
 7. Похил О. М. Право людини і громадянина на захист своїх прав: конституційні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2021. 20 с.
 8. Права людини в Україні та у зарубіжних країнах: традиції та новації: колективна монографія / За заг. ред. Н. В. Мішиної. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. 688 с.
 9. Размєтаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О. О., 2018. 364 с.
 10. Терлецький Д. С. Обмеження конституційних прав: теоретико-методологічні засади. *Український часопис конституційного права*. 2021. Т. 3. С. 5-22.
 11. Терлецький Д. С. Права людини в порівняльному вимірі: метод. рекомендації. Одеса: Фенікс, 2022. 44 с.
 12. Турянський Ю. І. Соматичні права людини в сучасній доктрині конституціоналізму: теоретико-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2020. 482 с.
 13. Христова Г. Доктрина позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2019. 512 с.
 14. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко,

- А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
15. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
16. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
17. Совгиря О.В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
18. Нестерович В. Громадянство як одна з ключових вимог для набуття та реалізації суб'єктивного виборчого права. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 1(7). С. 64-83.
19. Суржинський М. І. Інститут громадянства України: конституційно-правовий аспект: [монографія]. К.: Наукова Думка, 2011. 214 с.
20. Чехович С.Б., Огурцов О. П. Безгромадянство в Україні: конституційно-правові аспекти: монографія / за ред. О. Л. Копиленка. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2016. 231 с.
21. Чуєнко В. І. Правове регулювання статусу біженців в Європейському Союзі: сучасний стан і перспективи розвитку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Харків, 2019. 20 с.

Тема 9. Державний устрій і територіальна організація України

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо засад конституційної організації території та відповідної організації публічної влади в Україні; усвідомлення сутності та змісту унітарності Української держави в системі засад конституційного ладу; формування вмінь та навичок інтерпретації та застосування конституційно-правових норм щодо визначених питань.

Питання

1. Державна територія як просторова основа здійснення публічної влади.
2. Поняття, форми і принципи державного устрою.
3. Принцип унітаризму та його закріплення в Конституції.
4. Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України. Порядок вирішення питань територіального поділу в Україні.
5. Поняття та характеристика конституційного статусу національних меншин в Україні. Поняття національно-культурної автономії.
6. Конституційний статус Автономної Республіки Крим у складі України як унітарної держави.
7. Особливості юридичного статусу тимчасово окупованих територій України.

Методичні вказівки

При вивченні теми необхідно звернути увагу на визначення поняття «державна територія», передусім зазначивши, що державною є така територія, що перебуває під суверенітетом певної держави, що здійснює в її межах своє територіальне верховенство.

Потрібно визначити форми і принципи державного устрою, а також принцип унітаризму та його закріплення в Конституції України.

Необхідно розкрити поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України, виходячи, насамперед з Конституції України (Розділи I, IX).

При розкритті питання щодо поняття та характеристики конституційного статусу національних меншин в Україні бажано опрацювати Закон України «Про національні меншини (спільноти) в Україні» від 13.12.2022 р. та визнати основні положення стосовно правового статусу національних меншин в Україні.

Для чіткого уявлення питання про особливості юридичного статусу тимчасово окупованих територій України треба опрацювати Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. та зазначити які саме існують особливості юридичного статусу тимчасово окупованих територій України.

Завдання для самостійної роботи:

1. Одеська районна рада Одеської області за клопотанням територіальної громади селища міського типу Овідіополь ухвалила рішення про віднесення Овідіополя до категорії міста. Підставою став динамічний розвиток економічного сектору та велика кількість населення Овідіополя. Голова Одеської районної державної адміністрації закликав Одеську районну раду негайно скасувати ухвалене рішення з мотивів перевищення останньою своїх повноважень.

Проаналізувати вище наведену інформацію та аргументовано вказати, чи відповідає вимога голови Одеської районної державної адміністрації вимогам чинного законодавства.

2. Відповідно до Закону України від 09.04.2015 № 317-VIII «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» назви географічних об'єктів мають бути приведені у відповідність до його вимог. Зокрема, перейменуванню підлягає Дніпропетровська область, названа на честь відомого комуністичного діяча Петровського Г. І.

Аргументовано визначити, який орган державної влади правомочний виконати вимоги закону і за якою юридичною процедурою.

3. Проаналізувати положення проєкту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» (реєстр. № 2598) від 27.12.2019 (доопрацьований), а також поясню- вальної записки до проєкту щодо внесення змін до статті 132, а також статті 133 Конституції України (URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67644).

Аргументовано визначити, які причини та цілі зумовили передбачені проєктом зміни адміністративно-територіального устрою.

4. Проаналізувати рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сейдич і Фінци проти Боснії і Герцеговини» від 22.12.2009 (URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-117680>), зокрема аргументи, наведені сторонами, а також аргументи, за якими Суд визнав наявність дискримінації щодо позбавлення заявників права балотуватися на виборах, та аргументовано визначити власну позицію щодо порушених питань.

5. Громадянка Васильська В. твердить про неправильний запис у книзі записів актів громадянського стану від 20.03.1979 про своє народження: у графі про національність матері замість помилково вказаної національності «українка» має бути вказана національність «полька». Відповідно, дані про національність у свідоцтві про народження, на її переконання, мають бути змінені.

Проаналізувати положення законів України про національні меншини та про державну реєстрацію актів цивільного стану, а також Правила внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання, та аргументовано визначити, чи може Васильська В. змінити запис про її національність та за яких умов та порядку.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке державна територія як просторова основа здійснення публічної влади?
2. Визначте поняття, форми і принципи державного устрою?
3. Як закріплюється принцип унітаризму в Конституції України?
4. Охарактеризуйте систему та принципи адміністративно-територіального устрою

України.

5. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні.
6. Конституційний статус Автономної Республіки Крим у складі України як унітарної держави.
7. У чому полягає особливості юридичного статусу тимчасово окупованих територій України?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Державна територія: поняття та ознаки.
2. Принципи державного устрою України.
3. Адміністративно-територіальний устрій України.
4. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні.
5. Автономної Республіки Крим: конституційно-правовий статус.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55 XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55_12 (дата звернення: 23.01.2026).
3. Про проголошення незалежності України: постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991 № 1427 XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427_12 (дата звернення: 23.01.2026).
4. Декларація прав національностей України від 01.11.1991 № 1771-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12> (дата звернення: 23.01.2026).
5. Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями: Постанова Верховної Ради

- України від 17.03.2015 № 254-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-19> (дата звернення: 23.01.2026).
6. Про державний кордон України: Закон України від 04.11.1991 № 1777-XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12> (дата звернення: 23.01.2026).
 7. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18> (дата звернення: 23.01.2026).
 8. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20> (дата звернення: 23.01.2026).
 9. Про корінні народи України: Закон України від 01.07.2021 № 1616-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20> (дата звернення: 23.01.2026).
 10. Про національні меншини (спільноти) в Україні: Закон України від 13.12.2022 № 2494-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20> (дата звернення: 23.01.2026).
 11. Рішення Конституційного Суду України від 13.07.2001 № 11- рп/2001 у справі про адміністративно-територіальний устрій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-01> (дата звернення: 23.01.2026).
 12. Рішення Конституційного Суду України від 27.03.2000 № 3 рп/2000 у справі про всеукраїнський референдум за народною ініціативою. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-00> (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Batanov O. The Paradigm of Contemporary Unitarism in Ukraine: Issues of Formation and Implementation. Конституційно-правові академічні студії. 2020. Вип. 2. С. 78-89.
2. Гречко О. О. Принципи територіального устрою України: конституційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 228 с.
3. Іщенко О. П. Конституційно-правові основи адміністративно- територіального устрою України: [монографія]. К.: Юрінком Інтер, 2014. 224 с.
4. Курцев О. Ю. Унітаризм як принцип конституційного ладу України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2021. 20 с.
5. Малиновський В. Я. Державна територія як просторова основа здійснення публічної влади. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2008. № 4. С. 184-191.
6. Паламарчук В. А. Правовий режим державної території (теоретико-правове дослідження): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 232 с.
7. Права людини в особливих правових режимах: досвід України: монографія / За заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьєвої. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 356 с.
8. Ткаченко Є. В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин: навчальний посібник. Київ: Видавництво «ФОРМ-Голембовська О. О.», 2018. 315 с.
9. Шаповал В. М. Основи конституціоналізму (нарис з історії, теорії і практики): [До 25-річчя Конституції України] / Центр політико-правових реформ. Київ: Мишалов Д. В., 2021. 116 с.
10. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
11. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
12. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

13. Совгиря О.В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.

Тема 10. Місцеве самоврядування в Україні

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо сутності та змісту місцевого самоврядування, системи та гарантій місцевого самоврядування в Україні, засад взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади, формування вмінь та навичок інтерпретації та застосування конституційно-правових норм щодо визначених питань.

Питання

1. Поняття та принципи місцевого самоврядування.
2. Конституційні гарантії місцевого самоврядування. Європейські стандарти місцевого самоврядування.
3. Система місцевого самоврядування. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування.
4. Загальна характеристика конституційного статусу органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні.
5. Предмет відання територіальної громади. Компетенція органів місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в містах зі спеціальним статусом.
6. Відносини та взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади.
7. Конституційно-правовий статус депутата місцевої ради та юридичні гарантії його діяльності.

Методичні вказівки

Під час підготовки до практичного заняття бажано опрацювати Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. та визначити основні положення стосовно організації та діяльності місцевого самоврядування.

При розгляді питання щодо конституційно-правового статусу депутата місцевої ради доцільно опрацювати Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від

11.07.2002 р. та визначити основні положення стосовно правового статусу депутата місцевої ради.

Для більш поглибленого систематизування та аналізу матеріалу здобувачам також рекомендується опрацювати міжнародні акти та відповідні рішення Конституційного Суду України в сфері місцевого самоврядування.

Завдання для самостійної роботи:

1. На сесії обласної ради було прийнято рішення про утворення тимчасової контрольної комісії для здійснення контролю за виконанням обласного бюджету і вивчення питання про стан агропромислового комплексу області. До складу комісії були включені заступник голови обласної ради, заступник обласного прокурора, голова постійної комісії з питань бюджету і фінансів обласної ради, фінансові експерти. Тимчасова контрольна комісія звернулася до голови обласної державної адміністрації з вимогою надати звіт про хід виконання обласного бюджету. Голова обласної державної адміністрації відмовився виконувати вимоги тимчасової контрольної комісії і звернувся до суду з вимогою скасувати рішення обласної ради.

Проаналізувати вище наведену інформацію та аргументовано вказати, чи є законними рішення обласної ради і дії голови обласної державної адміністрації

2. Обласна рада визнала таким, що втратило чинність, рішення ради попереднього скликання, за яким повноваження з управління земельними ресурсами, що перебувають у комунальній власності, на десять років делеговані обласній державній адміністрації. Голова обласної державної адміністрації звернувся до адміністративного суду з вимогою визнати незаконним це рішення, мотивуючи свої позовні вимоги тим, що повноваження були делеговані на чітко визначений строк радою попереднього скликання.

Проаналізувати наведену інформацію та аргументовано вказати, яке рішення у справі має прийняти адміністративний суд.

3. Міський голова видав розпорядження про призначення на посаду керівника департаменту комунальної власності та приватизації міської ради Василенко П., не

врахувавши наявність непогашеної судимості за вчинення умисного нетяжкого злочину.

Голова районної державної адміністрації своїм розпорядженням скасував відповідне розпорядження та звільнив Василенко П. із обійманої посади.

Проаналізувати наведену інформацію й аргументовано вказати, чи відповідають рішення міського голови і голови державної адміністрації вимогам законодавства.

4. Проаналізувати рішення Конституційного Суду України у справі про місцеве самоврядування від 09.02.2000 № 1-рп/2000, зокрема юридичні позиції, які стали його основою, та аргументовано визначити власну позицію щодо питань, порушених у конституційному поданні.

5. У передвиборчій програмі кандидата в депутати селищної ради, якого було обрано шляхом самовисування, містилось положення щодо недопустимості забудови берега річки в межах центральної частини селища та зобов'язання кандидата ініціювати в раді встановлення заборони на забудову в цьому місці, що здобуло підтримку виборців. Через чотири місяці за ініціативою саме цього депутата було прийнято рішення про зведення будинку побуту в центрі селища на березі річки. Виборці відповідного виборчого округу у кількості 50 осіб прийняли рішення про внесення пропозиції щодо відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою та зібрали протягом 10 днів з моменту створення ініціативної групи підписи у кількості, що перевищує половину кількості виборців, які взяли участь у голосуванні на відповідних місцевих виборах в одномандатному виборчому окрузі, у якому був обраний депутат.

Проаналізувати наведену інформацію й аргументовано вказати, яке рішення має прийняти територіальна виборча комісія.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте поняття та принципи місцевого самоврядування в Україні?
2. Які конституційні гарантії місцевого самоврядування ви знаєте?

3. У чому полягають європейські стандарти місцевого самоврядування?
4. Що входить до система місцевого самоврядування України?
5. Охарактеризуйте територіальна громаду як первинного суб'єкта місцевого самоврядування?
6. У чому полягає конституційний статус органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні?
7. Визначте компетенцію органів місцевого самоврядування?
8. Як взаємодіють органи місцевого самоврядування з органами державної влади?
9. Визначте конституційно-правовий статус депутата місцевої ради та юридичні гарантії його діяльності?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Правові засоби захисту компетенції органів місцевого самоврядування від неправомірного втручання державних органів.
2. Відповідальність органів місцевого самоврядування.
3. Система місцевого самоврядування в Україні.
4. Особливості компетенції місцевого самоврядування в Україні.
5. Конституційно-правовий статус депутата місцевої ради.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 23.01.2026).
3. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів

- України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p> (дата звернення: 23.01.2026).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку інституту старост: Закон України від 14.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1638-IX> (дата звернення: 23.01.2026).
 5. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14> (дата звернення: 23.01.2026)
 6. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 № 2625-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14> (дата звернення: 23.01.2026).
 7. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14> (дата звернення: 23.01.2026).
 8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 23.01.2026).
 9. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 23.01.2026).
 10. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 № 93-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15> (дата звернення: 23.01.2026).
 11. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 № 401-XIV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14> (дата звернення: 23.01.2026).
 12. Рішення Конституційного Суду України від 13.07.2001 № 11-рп/2001 у справі про адміністративно-територіальний устрій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-01> (дата звернення: 23.01.2026).

- 13.Рішення Конституційного Суду України від 13.10.2005 № 9-рп/2005 у справі про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в районах міста Києва. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-05> (дата звернення: 23.01.2026).
- 14.Рішення Конституційного Суду України від 16.04.2009 № 7-рп/2009 у справі про скасування актів органів місцевого самоврядування. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-10> (дата звернення: 23.01.2026).
- 15.Рішення Конституційного Суду України від 18.06.2002 № 12-рп/2002 у справі про об'єднання територіальних громад. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-02> (дата звернення: 23.01.2026).
- 16.Рішення Конституційного Суду України від 25.12.2003 № 21-рп/2003 у справі про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у місті Києві. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-03> (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Бальцій Ю. Ю. Взаємодія органів публічної влади та засобів масової комунікації як інструмент легітимності влади. / Збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції «Правові засади організації та здійснення публічної влади» присвяченій світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. 416 с. С. 26-27.
2. Бальцій Ю. Ю. Рожкован К. М. Форми перманентної легітимації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні / Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (17 червня 2022 р., м. Львів) / [за наук. ред. проф. О. В. Батанова, проф. Д. Вацінкевича,

- доц. Р. Б. Бедрія]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка; Київ; Щецин, 2022. С. 236-241.
3. Батанов О. В. Муніципальне право України. Вид. 2-ге, стереотип. Харків: Одіссей, 2012. 528 с.
 4. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: монографія. К.: Інститут держави і права ім.В.М. Корецького НАН України, 2001. 260 с.
 5. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії. Київ: Парламентське вид-во, 2007. 576 с Борденюк В., Колтун В., Мельниченко В. Теоретико- методологічні та конституційно-правові засади законодавчого визначення спеціального статусу міста Києва як столиці України (експертно-аналітична записка). *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. Вип. 1. С. 126-137.
 6. Калиновський Б. В. Місцева публічна влада в Україні конституційно-правові засади функціонування та розвитку: монографія. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 426 с.
 7. Камардіна Ю. Муніципальна реформа в Україні та державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції: порівняльно-правове дослідження: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 224 с.
 8. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Х.: Право, 2019. 512 с.
 9. Мішина Н. В. Органи самоорганізації населення у контексті теорій про природу місцевого самоврядування. *Аналітично- порівняльне правознавство*. 2021. Вип. 1. С. 26-30.
 10. Мішина Н. В. Організаційна форма місцевого самоврядування «рада – голова». *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2022. Вип. 30. С. 26-32.
 11. Мішина Н. В. Формування бюджетів муніципальних органів (на матеріалах країн-членів Ради Європи). *Юридичний вісник*. 2022. № 3. С. 154-160.

- 12.Петришина М.О., Петришин О. О. Міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування. Харків: Право, 2016. 44 с.
- 13.Ременяк О. В. Децентралізація публічної влади в правовій теорії та державотворчій практиці: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2020. 210 с.
- 14.Шаповал Н. В. Муніципальна реформа в сучасній Україні: конституційно правовий аналіз: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Національний авіаційний університет. Київ, 2021. 234 с.

Тема 11. Конституційно-правовий статус вищих органів державної влади в Україні

Мета навчання: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо сутності й змісту законодавчої влади, виконавчої влади та Президента України; загальної характеристики конституційного статусу парламенту України, системи органів виконавчої влади України та Президента України; формування вмінь та навичок інтерпретації та застосування конституційно-правових норм щодо визначених питань.

Питання

1. Конституційна природа Верховної Ради України – парламенту України.
2. Конституційний склад і структура Верховної Ради України.
4. Функції і повноваження Верховної Ради України.
5. Конституційний статус спеціалізованих органів парламентського контролю – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Рахункової палати.
6. Конституційний статус народного депутата України та юридичні гарантії його діяльності. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень народного депутата України.
7. Роль і місце Президента України в системі органів державної влади. Президент України як глава держави. Порядок вступу на пост Президента України. Підстави та порядок припинення повноважень Президента України.
8. Повноваження Президента України.
9. Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України.
10. Офіс Президента України. Інші допоміжні органи та служби при Президентові України.
11. Поняття виконавчої влади та її місце в системі розподілу державної влади.
12. Система органів виконавчої влади в Україні.
13. Порядок формування та склад Кабінету Міністрів України.
14. Організація і порядок діяльності Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету

Міністрів України.

15. Конституційний статус і система центральних органів виконавчої влади.

16. Конституційний статус і система місцевих органів виконавчої влади.

Методичні вказівки

При вивченні цієї теми потрібно зазначити, що всі завдання і функції Української держави реалізуються через діяльність відповідних державних органів, правовий статус яких закріплюється в Конституції України, інших нормативно-правових актах. Треба визначити, що державні органи мають відповідні особливості, специфічні ознаки, за якими вони відрізняються від інших організацій, які є в державі й суспільстві, при цьому, всі органи державної влади України у своїй сукупності становлять єдину, цілісну і внутрішньо узгоджену систему, чим забезпечується ефективне функціонування державного механізму в цілому.

Корисним буде вивчення питань щодо змісту і сутності конституційно-правового інституту законодавчої влади, формування інституту парламентаризму, процесу становлення і розвитку цього інституту в Україні. Особлива увага має бути приділена аналізу конституційно-правового статусу Верховної Ради України, як єдиного органу законодавчої влади, розгляду її основних функцій та повноважень, основних організаційно-правових форм діяльності.

Під час підготовки здобувачам потрібно визначити основоположні питання стосовно конституційно-правового інституту президентства, становлення і розвитку цього інституту в Україні. Особливу увагу варто приділити аналізу сутності конституційно-правового статусу Президента України, характеристиці основних функцій і повноважень Президента України, аналізу питань взаємодії Президента України із органами всіх гілок державної влади.

Визначити основоположні питання щодо сутності виконавчої влади, як самостійної гілки державної влади, її функціонального призначення, конституційно-правових засад функціонування виконавчої влади в Україні. Особливу увагу варто приділити характеристиці системи органів виконавчої влади в Україні, аналізу

конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади України, характеристики їх основних функцій і повноважень, аналізу питань взаємодії уряду України, інших органів виконавчої влади із Президентом України, органами різних гілок державної влади.

Завдання для самостійної роботи:

1. Верховна Рада України ухвалила закон України про внесення змін до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», за якими народному депутату України дозволяється голосувати за довіреністю за іншого народного депутата України у разі його службового відрядження. Закон України оскаржено до Конституційного Суду України.

Аргументовано визначити, яким має бути рішення Конституційного Суду України.

2. Розглянувши депутатський запит народного депутата України з вимогою надати інформацію про стан видачі довідок про відсутність судимості, начальник Регіонального сервісного центру Головного сервісного центру Міністерства внутрішніх справ України в Одеській області відмовився це зробити. Відмова обґрунтована тим, що такі відомості становлять службову інформацію і не можуть бути надані народному депутату України.

Проаналізувавши чинне правове регулювання, аргументовано визначити, чи відповідає вимогам закону відмова у наданні інформації за депутатським запитом?

3. В умовах воєнного стану в Україні Верховна Рада України прийняла зміни до Кримінального процесуального кодексу України, за якими до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-114-2, 258-258-6, 260, 261, 437-442 Кримінального кодексу України, за наявності ризиків, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України, застосовується винятковий запобіжний захід – тримання під вартою.

Проаналізувавши чинне правове регулювання, аргументовано визначити, чи узгоджуються вказані зміни з положеннями статті 29 Конституції України.

4. До Верховної Ради України на розгляд прийшло подання щодо призначення на посаду Міністра юстиції України народного депутата Галушко М. В. Верховна Рада України відхилила його кандидатуру своїм рішенням, зазначивши, що у доданих документах була відсутня особиста заяви народного депутата Галушко М. В., яка є обов'язковою щодо переліку документів які додаються при призначення на посаду члена Кабінету Міністрів України. Як ви вважаєте яка необхідна заява для призначення на посаду Міністра юстиції України народного депутата Галушко М. В.?

5. Громадянина П. обрано депутатом Верховної Ради України на чергових парламентських виборах. Після оголошення результатів виборів, а саме на наступний день громадянин П. звернувся до Міністерства внутрішніх справ з депутатським зверненням. Як ви вважаєте, чи мав право громадянин П. подавати депутатське звернення та з яких мотивів?

6. З конституційним поданням до Конституційного Суду України звернувся Президент України щодо офіційного тлумачення положень деяких статей Конституції України, а саме ст. ст. 5, 74, 69, 94: «чи є можливим здійснення народом України як носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні законодавчої влади безпосередньо і, зокрема, прийняття всеукраїнським референдумом законів України? І якщо це є можливим, то: чи потребують рішення всеукраїнського референдуму стосовно законів затвердження або схвалення Верховною Радою України; чи застосовується стосовно законів, прийнятих всеукраїнським референдумом, процедура підписання і оприлюднення, визначена частиною другою статті 94 Конституції України?». Проаналізуйте відповідні положення Конституції України та зробить проект рішення Конституційного Суду України з цього конституційного подання Президент України.

7. До Конституційного Суду України звернулися народні депутати України у кількості сорока трьох осіб із відповідним клопотанням: «щодо невідповідності частині першій статті 8, частині другій статті 19, пункту 1 частини другої статті 90, пункту 8 частини першої статті 106 Конституції України (є неконституційним), Указ

Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів» від 21 травня 2019 року № 303/2019».

Проаналізуйте Конституцію України та відповідну практику Конституційного Суду з цього питання та складіть відповідний проект рішення Конституційного Суду України з цієї справи з детальним обґрунтуванням.

8. Проаналізувати у системному зв'язку положення ч. 4 ст. 106 Конституції України та положення ч. 3 ст. 25 Закону України від 27.02.2014 № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України» (зі змінами). За результатами – надати аргументовану відповідь щодо відповідності нормативно визначеної процедури контрасигнації системі стримувань та противаг, зумовленій принципом розподілу влади.

При цьому аргументовано зазначити, чи може Прем'єр-міністр України та (або) міністр, відповідальний за акт Президента України, виданий Президентом України в межах передбачених п. 21 ч. 1 ст. 106 Конституції України повноважень, та за виконання такого акта, відмовитися від його скріплення своїм підписом.

9. Проаналізувати положення законопроекту про внесення змін до статті 106 Конституції України (щодо закріплення повноважень Президента України утворювати незалежні регуляторні органи, Національне антикорупційне бюро України, призначати на посади та звільняти з посад Директора Національного антикорупційного бюро України і Директора Державного бюро розслідувань) (реєстр. № 1014) та мотивувальну частину Висновку Конституційного Суду України від 16.12.2019 № 7-в/2019. За результатами проведеного аналізу визначити власну позицію щодо ймовірного впливу повноважень Президента України утворювати незалежні регуляторні органи на конституційно визначену систему стримувань та противаг, зумовлену принципом розподілу влади.

10. Президент України подав до Верховної Ради України проект Закону України про систему центральних органів виконавчої влади та визначив його як невідкладний. У проекті Закону України запропоновано об'єднати Міністерство освіти і науки України з Міністерством культури України, об'єднати Міністерство юстиції України та Міністерство внутрішніх справ України, на базі Міністерства за-

кордонних справ України утворити Міністерство зовнішніх взаємин України та Міністерство розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Проаналізувати наведену вище інформацію й аргументовано визначити, чи відповідає Конституції України проєкт Закону України.

11. До Конституційного Суду України звернувся Президент України з клопотанням щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України, а саме: «Чи мають право суди загальної юрисдикції приймати до свого провадження і розглядати по суті позовні заяви про поновлення на роботі, зміну формулювання звільнення членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади та осіб, яких згідно з Конституцією України призначають на посади та звільняють з посад Президент України або Верховна Рада України?». Крім того, Президент України у конституційному поданні зазначив: «Конституція України не наділяє будь-який державний орган повноваженнями щодо скасування чи тимчасового припинення дії актів Президента України або Верховної Ради України, в тому числі і з зазначених питань. Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, керівники інших центральних органів виконавчої влади, Генеральний прокурор України, Голова Антимонопольного комітету України, Голова Фонду державного майна України, судді, інші особи, яких призначають Президент України або Верховна Рада України, є особами, для яких Конституцією України встановлено особливий порядок призначення на посади та звільнення з посад». Проаналізуйте Конституцію України та складіть відповідний проєкт рішення Конституційного Суду України з цієї справи з детальним обґрунтуванням.

12. Проаналізувати Конституцію України та Закон України «Про Кабінет Міністрів України» та відповісти на такі питання:

- 1). Що відноситься до основних завдань Кабінету Міністрів України?
- 2). Який порядок підготовки засідань Кабінету Міністрів України?
- 3). Хто може бути членами Кабінету Міністрів України?
- 4). Ким призначаються члени Кабінету Міністрів України?
- 5). Хто вирішує питання про відставку Кабінету Міністрів України?

6). Хто забезпечує виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України?

Питання для самоконтролю:

1. Що таке законодавча влада за умов поділу державної влади?
2. За якою виборчою системою обирається Верховна Рада України?
3. Які функції та повноваження виконує Верховна Рада України?
4. Назвіть права та обов'язки народних депутатів України?
5. Які види гарантій діяльності народних депутатів України ви знаєте?
6. Коли виник інститут президенства в Україні?
7. Який порядок вступу на пост Президента України?
8. Які юридичні підстави усунення Президента України з посади згідно процедури імпічменту?
9. Яка правова природа конституційних повноважень Президента України?
10. Які особливості компетенції Президента України в сфері національної безпеки і оборони України?
11. Що таке виконавча влада?
12. Як формується особливий склад Кабінет Міністрів України?
13. Які основні завдання та повноваження Кабінету Міністрів України?
14. Що є підставою відставки Кабінету Міністрів України?
15. Який склад та структура місцевих органів державної виконавчої влади?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Поняття та сутність парламенту і парламентаризму
2. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
3. Структура Верховної Ради України.
4. Основні принципи діяльності Верховної Ради України.
5. Правовий статус народного депутата України.
6. Інститут президенства в Україні: становлення та розвиток.
7. Президент України та його місце в системі органів державної влади України.

8. Повноваження Президента як гаранта Конституції, основних прав, свобод та законних інтересів людини та громадянина.
9. Особливості статусу Президента як гаранта Конституції України.
10. Гарантії діяльності Президента України: поняття та особливості реалізації.
11. Поняття та сутність виконавчої влади в Україні.
12. Становлення та розвиток виконавчої влади в Україні.
13. Уряд України: особливості функціонування.
14. Акти Кабінету Міністрів України.
15. Особливості розмежування компетенцій місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 23.01.2026).
2. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861 VI (зі змінами). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861_17 (дата звернення: 23.01.2026).
3. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 19.12.2019 № 400 IX (зі змінами). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400_20 (дата звернення: 23.01.2026).
4. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95 ВР (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95вр> (дата звернення: 23.01.2026).
5. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 № 576 VIII (зі змінами). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576_19 (дата звернення: 23.01.2026).

6. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790 XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790> 12 (дата звернення: 23.01.2026).
7. Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2019 № 396 IX (зі змінами). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396 IX](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396%20IX) (дата звернення: 23.01.2026).
8. Рішення Конституційного Суду України від 06.04.2010 № 11 рп/2010 у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710 10](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710%2010) (дата звернення: 23.01.2026).
9. Рішення Конституційного Суду України від 17.10.2002 № 17 рп/2002 у справі щодо повноважності Верховної Ради України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710 02](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710%2002) (дата звернення: 23.01.2026).
10. Рішення Конституційного Суду України від 01.04.2008 № 4 рп/2008 у справі про Регламент Верховної Ради України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710 08](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710%2008) (дата звернення: 23.01.2026).
11. Питання забезпечення діяльності Президента України: Указ Президента України від 20.06.2019 № 417/2019 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417/2019> (дата звернення: 23.01.2026).
12. Питання Комісії державних нагород та геральдики: Указ Президента України від 31 грудня 2011 року № 1211. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211/2011> (дата звернення: 23.01.2026).
13. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022> (дата звернення: 23.01.2026).

14. Про забезпечення впровадження єдиної державної політики реформ в Україні:
Указ Президента України від 23.07.2014 № 614/2014 (зі змінами). URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614/2014> (дата звернення: 23.01.2026)
15. Про забезпечення проведення церемонії вступу на пост новообраного
Президента України: Указ Президента України від 30.11.1999 № 1509/99. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1509/99/> (дата звернення: 23.01.2026).
16. Про затвердження Положення про Конгрес місцевих та регіональних влад при
Президентіві України: Указ Президента України від 04.03.2021 № 89/2021.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/89/2021> (дата звернення: 23.01.2026).
17. Про Комісію при Президентіві України з питань громадянства: Указ
Президента України від 30.04.2005 № 740/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740/2005#n22> (дата звернення: 23.01.2026).
18. Про Комісію при Президентіві України у питаннях помилювання: Указ
Президента України від 06.12.1999 № 1532/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1532/99> (дата звернення: 23.01.2026).
19. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469 VIII
(зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2469> (дата звернення: 23.01.2026).
20. Про Національну раду з питань антикорупційної політики: Указ Президента
України від 14.10.2014 № 808/2014 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014> (дата звернення: 23.01.2026).
21. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент):
Закон України від 10.09.2019 № 39 IX (зі змінами). URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20#Text> (дата звернення: 23.01.2026).
22. Про офіційні символи глави держави: Указ Президента України від 29.11.1999
№ 1507/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1507/99> (дата звернення: 23.01.2026).
23. Про Положення про Консультативну раду у справах ветеранів війни, сімей
загиблих (померлих) захисників України: Указ Президента України від

- 14.07.2020 № 273/2020 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2020> (дата звернення: 23.01.2026).
24. Про Положення про Офіс Президента України: Указ Президента України від 25.06.2019 № 436/2019 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/2019> (дата звернення: 23.01.2026).
25. Про Положення про порядок здійснення помилування: Указ Президента України від 21 квітня 2015 року №223/2015. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015> (дата звернення: 23.01.2026).
26. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/503/97> дата звернення: 23.01.2026).
27. Про Раду з питань свободи слова та захисту журналістів : Указ Президента України від 06.11.2019 № 808/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2019> (дата звернення: 23.01.2026).
28. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 № 183/98 ВР (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98вр> (дата звернення: 23.01.2026).
29. Рішення Конституційного Суду України від 10.12.2003 № 19 рп/2003 у справі щодо недоторканності та імпідменту Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p71003> (дата звернення: 23.01.2026).
30. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794 VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79418> (дата звернення: 23.01.2026).
31. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58614> (дата звернення: 23.01.2026).
32. Про столицю України – місто герой Київ : Закон України від 15.01.1999 № 401-XIV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40114> (дата звернення: 23.01.2026).

33. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166 VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166> 17 (дата звернення: 23.01.2026).
34. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659 XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659> 12 (дата звернення: 23.01.2026).
35. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073 IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073> 20 (дата звернення: 23.01.2026)
36. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932 XII (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932> 12 (дата звернення: 23.01.2026).
37. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_2007_%D0%BF (дата звернення: 23.01.2026).
38. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442_2014_%D0%BF (дата звернення: 23.01.2026).
39. Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 №850 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850_2009_%D0%BF (дата звернення: 23.01.2026).
40. Рішення Конституційного Суду України від 11.12.2007 № 12 рп/2007 у справі про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va12p710_07 (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Бальцій Ю. Щодо теорії розмежування компетенцій місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 120-126.
2. Бальцій Ю. Ю. Особливості повноважень органів публічної влади в умовах воєнного стану Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (12 травня 2023 р., м. Львів) / [за наук. ред. проф. О. В. Батанова, доц. Р. Б. Бедрія]. – Київ; Львів; Щецин: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. С. 116-120.
3. Бальцій Ю. Ю. Децентралізація публічної влади: питання визначення та шляхи вдосконалення. Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез VI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 31 березня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 25-27.
4. Болдирєв С. В., Лінник М. П. Способи подолання недоліків правового регулювання статусу та організації роботи органів державної влади і органів місцевого самоврядування в контексті воєнної та післявоєнної відбудови інфраструктури. *Інтернаука*. Серія: «Юридичні науки». 2022. № 5. С.1-18.
5. Конституційно правові проблеми виконавчої влади: навч. метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2020. 161 с.
6. Зозуля О. І., Занкевич Н. В. Правовий статус та особливості діяльності Уповноваженого із захисту державної мови. *Форум права*. 2022. № 1. С. 62-75.
7. Ірклієнко А. І. Бікамералізм в умовах формування конституційної демократії : дис. ... д-ра філософії / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2021. 212 с.
8. Кириченко Ю., Чоудрі С. Парламент України у воєнний час. *Український часопис конституційного права*. 2022. № 2. С. 59-63.

9. Колісник В. П., Берченко Г. В., Слінько Т. М. Конституційна ідентичність як втілення установчої влади. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 69-88.
10. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
11. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
12. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
13. Костецька Т. А. Про електронний парламентаризм в Україні: стратегія впровадження та чинники розвитку. *Правова держава: щорічник наук. пр. Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. 2022. Вип. 33. С. 314-324.
14. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
15. Тертишник В. М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. 430 с.
16. Томкіна О. О. Верховенство права як основоположний конституційний принцип законодавчої діяльності. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 112-119.
17. Болдирєв С. В., Лінник М. П. Способи подолання недоліків правового регулювання статусу та організації роботи органів державної влади і органів місцевого самоврядування в контексті воєнної та післявоєнної відбудови інфраструктури. *Інтернаука. Серія: «Юридичні науки»*. 2022. № 5. С.1-18.
18. Бориславська О. Роль Президента в змішаній республіці парламентсько-президентського типу: конституційна доктрина і політична дійсність. *Український часопис конституційного права*. 2019. Вип. 1. С. 3-17.

- 19.Гринчак А., Гринчак С. Особливості функціонування вищих державних органів в умовах надзвичайного (воєнного) стану в європейських країнах: конституційно-правове регулювання. *Проблеми законності*. 2022. № 156. С. 143-158.
- 20.Котляренко О. П. Характеристика змісту та обсягу повноважень Президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 52-58.
- 21.Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм в умовах воєнного стану. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2022. № 3(21). С. 12-22.
- 22.Телліс С. О. Інститут президентства в Україні та в Угорщині: теоретико правовий порівняльний аналіз: дис. ... д-ра філософ: 081 – Право. Київ, 2021. 203 с.
- 23.Лялюк О. Ю. Військові та військово-цивільні адміністрації в системі територіальної організації влади в Україні: компаративний аналіз. *Проблеми законності*. 2022. Вип. 157. С. 6-19.
- 24.Шевчук О. А. Конституційно правові засади нормотворчості центральних органів виконавчої влади: дис. ... д-ра філософ.: 081. Київ, 2022. 207 с.
- 25.Яковлев А. А. Конституційний процес в Україні: теоретичні і практичні аспекти реалізації: дис. ... д-ра юрид. наук [12.00.02] / Національний університет «Острозька академія», Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2021. 436 с.

Тема 12. Конституційні засади правосуддя

Мета вивчення: засвоєння здобувачами вищої освіти знань щодо конституційних засад судової влади та здійснення правосуддя, формування вмінь та навичок аналізу конституційно-правового регулювання в цій сфері та вирішення зумовлених цим практичних завдань.

Питання

1. Судова влада в системі розподілу державної влади.
2. Конституційні засади функціонування судової влади. Принцип незалежності судової влади та її гарантії.
3. Конституційні засади судочинства.
4. Принципи та загальна характеристика системи судоустрою.
5. Конституційний статус Вищої ради правосуддя. Інші органи судової влади. Органи суддівського самоврядування.
6. Конституційний статус судді. Гарантії незалежності суддів.
7. Порядок припинення повноважень суддів та підстави звільнення суддів.
8. Конституційний статус прокуратури. Роль адвокатури в системі юридичного захисту прав людини.

Методичні вказівки

Опрацьовуючи тему, здобувачам слід зосередити увагу на визначенні та розкритті основоположних питань, стосовно судової влади, як самостійної гілки державної влади, сутності, функціонального призначення органів судової влади, конституційно-правових засад їх функціонування в Україні.

Особливу увагу здобувачам варто приділити визначенню поняття, характерних ознак судової влади, характеристиці системи органів судової влади в Україні, аналізу конституційних засад побудови і функціонування судової влади в Україні, конституційно-правового статусу органів судової влади України, характеристиці їх основних функцій і повноважень, становленню органу конституційної юрисдикції в

Україні, аналізу конституційно-правового статусу Конституційного Суду України як єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні, характеристиці повноважень Конституційного Суду України, аналізу конституційних засад його функціонування, характеристиці актів Конституційного суду України в системі законодавства.

При розкритті питання щодо конституційного статусу прокуратури опрацювати Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. та визначити правовий статус органів прокуратури України та їх діяльність щодо захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Під час підготовки до практичного заняття опрацювати Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. та визначити основні положення стосовно ролі адвокатури в системі юридичного захисту прав людини.

Завдання для самостійної роботи:

1. Конституційний Суд України згідно Конституції України за загальним правилом складається з вісімнадцяти суддів. Президент України призначив шість суддів КСУ, з'їзд суддів України призначив шість суддів, а у зв'язку із затримкою зі скликанням Верховної Ради України саме шість посад суддів залишилися вакантними із зазначеною ситуацією. У відповідності до чинного законодавства та з метою забезпечення належної діяльності та функціонування Конституційного Суду України Президент України видав відповідний Указ про тимчасове призначення на вакантні місця ще шість суддів до їх затвердження на Верховній Раді України. Надайте розгорнутий аналіз даної ситуації та відповідну правову оцінку щодо формування конституційного складу Конституційного Суду України.

2. Звернення до Конституційного Суду України: поняття та основні види. Надайте загальну характеристику формам звернень до Конституційного Суду України. Які існують правові особливості суб'єктів щодо їх подання?

Питання для самоконтролю:

1. Що таке судова влада?

2. Які існують конституційні принципи судочинства в Україні?
3. Які існують підстави звільнення та припинення повноважень судді в Україні?
4. Як формується Вища рада правосуддя?
5. У чому особливість конституційно-правового статусу Конституційного Суду України?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Поняття та сутність судової влади в Україні.
2. Класифікація принципів судової влади в Україні.
3. Вища рада правосуддя - конституційний, колегіальний, незалежний орган.
4. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України.
5. Особливості розгляду конституційної скарги в Україні.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР (зі змінами).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр> (дата звернення: 23.01.2026).
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136 VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213619> (дата звернення: 23.01.2026).
3. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447 VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447_19 (дата звернення: 23.01.2026).
4. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798 VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798_19 (дата звернення: 23.01.2026).

5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402 VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402> (дата звернення: 23.01.2026).
6. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 23.01.2026).
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 23.01.2026).
8. Регламент Конституційного Суду України: Постанова Конституційного Суду України від 22.02.2018 № 1 пс/2018 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710_18 (дата звернення: 23.01.2026).
9. Рішення Конституційного Суду України від 02.12.2019 № 11 р/2019 у справі щодо офіційного тлумачення положень статті 151 2 Конституції України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710_19 (дата звернення: 23.01.2026).
10. Рішення Конституційного Суду України від 09.07.2002 № 15 рп/2002 у справі про досудове врегулювання спорів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710_02 (дата звернення: 23.01.2026).
11. Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 № 19 рп/2004 у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710_04 (дата звернення: 23.01.2026).
12. Рішення Конституційного Суду України від 11.03.2011 № 2 рп/2011 у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про Вищу раду юстиції». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710_11/ (дата звернення: 23.01.2026).

Спеціальна література:

1. Барабаш Ю., Берченко Г. Ефективність індивідуальної конституційної скарги як засобу захисту прав особи в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 9-21.
2. Батанов О. В. Конституційний лад України: протиріччя, конфліктогенний потенціал, виклики сучасності. *Судова апеляція*. 2019. №2 (55). Р. 38-42.
3. Бесчастний В. М. Конституційні засади організації та здійснення публічної влади в Україні в практиці Конституційного Суду України (окремі аспекти). Правові засади організації та здійснення публічної влади : зб. тез V Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті д-ра юрид. наук, проф., академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Л. П. Юзькова (м. Хмельницький, 17 червня 2022 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 40-43.
4. Бесчастний В., Терлецький Д., Запорожець В. Конституційна скарга: у пошуках балансу між публічним та приватним інтересом. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 22-34.
5. Білоус О. В. Правоохоронна і правозахисна діяльність органів судової влади і прокуратури в Україні: конституційно правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 190 с.
6. Бичков І. Г. Місце органів конституційної юрисдикції в механізмі стримувань і противаг демократичної правової держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2021. 238 с.
7. Бондаренко Б. О. Конституційно правове забезпечення незалежності конституційного суду (європейський та український досвід): дис. ... д ра філософії [спец. 081 – Право] / Львівський національний університет ім. Івана Франка. Львів, 2021. 220 с.
8. Боровицький О. А. Конституційно правові засади діяльності Вищої ради правосуддя: дис. ... д ра філософії [спец. 081 – Право]. Вінниця, 2020. 247 с.
9. Дрозд А. О. Інститут конституційного контролю в державах романо-германської правової системи: історико порівняльний аналіз: дис. ...д ра

- філософії [спец. 081 – Право] / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2021. 256 с.
- 10.Верба І. О. Доступність правосуддя в умовах воєнного стану як предмет наукового дослідження. *Європейські перспективи*. 2022. № 3. С. 10-15.
 - 11.Завальнюк І. В. Право на справедливий суд в контексті конституційно-правового реформування судової системи України. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 16-23.
 - 12.Застосування судами Конституції України: доктрина і практика / О. Ю. Водянніков, О. В. Грищук, В. В. Лемак, Д. Г. Михайленко, О. В. Совгиря [та ін.]; упоряд.: А. А. Єзеров, Д. С. Терлецький. Київ : ВАІТЕ, 2022. 603 с.
 - 13.Івановська А. М. Конституційний контроль в системі державного контролю: теоретико правові та праксеологічні засади : дис. ... д ра юрид. наук. [12.00.02; 12.00.07] / Хмельницький університет управління та права ім. Л. Юзькова, Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2021. 511 с.
 - 14.Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
 - 15.Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
 - 16.Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
 - 17.Конституційно правові проблеми виконавчої влади: навч. метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2020. 161 с.
 - 18.Конституційна юстиція: навч. - метод. посіб. / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса: НУ «ОЮА», 2021. 154 с.
 - 19.Різник С. В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні : дис. ... д ра юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2021. 473 с.

- 20.Сліпенюк В. В. Конституційне право особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє: дис. ... д-ра філософії / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2021. 288 с.
- 21.Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
- 22.Софінська І. Д. Конституційна скарга як інструмент гарантування фундаментальних принципів конституціоналізму. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 1. С. 52-58.
- 23.Спінчевська О. М. Конституційний юрисдикційний процес: сучасний стан та перспективи удосконалення: дис. ... д-ра філософії / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 266 с.
- 24.Черняк Є. В. Охорона Конституції України та конституцій зарубіжних країн: конституційно порівняльний аналіз: монографія. Київ : Видавництво Ліра К, 2020. 592 с.
- 25.Чорна С. З. Правозахисна функція судової влади в умовах конституційної реформи в сучасній Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 245 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Впорядкуйте нормативно-правові акти за юридичною силою?

A. Укази Президента, Конституція України, Закони України.

B. Постанови Кабінету Міністрів України, Закони України, Конституція України.

C. Конституція України, Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України.

D. Конституція України, Укази Президента України, Закони України.

2. Гарантіями конституційного ладу України є:

A. Система захисту свобод людини від обмежень з боку держави.

B. Система загальних і спеціальних юридичних умов і засобів матеріального та процесуального характеру, які забезпечують дієвість основних принципів та інститутів суспільного і державного ладу України.

C. Система багатоманітності у політичній сфері суспільства.

D. Система основних правових і організаційних форм суспільних відносин, які передбачені Конституцією України.

3. Гуманістичні засади конституційного ладу полягають в:

A. Існуванні необмеженої влади народу.

B. Закріпленні і гарантуванні Конституцією України такого порядку, який ґрунтується на реальній і всебічній повазі до особи, людини і громадянина, забезпеченні прав і свобод особи, їх гарантуванні.

C. Організації публічної влади.

D. Забезпеченні громадянам гідних умов існування.

4. Якою державою є Україна відповідно до ст. 1 Конституції України?

A. Суверенна і світська, соціальна, правова держава.

B. Світська і незалежна, суверенна і соціальна, правова і демократична держава.

- C. Суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.
- D. Суверенна і незалежна, демократична, правова держава.

5. Відповідно до Конституції України головним обов'язком держави є?

- A. Захист суверенітету та забезпечення обороноздатності.
- B. Забезпечення економічної самостійності.
- C. Утвердження і забезпечення прав людини.
- D. Збереження територіальної цілісності.

6. Правова держава забезпечує:

- A. Верховенство права та закону.
- B. Мінімальну гарантію прав і свобод людини.
- C. Нерівність усіх перед законом і судом.
- D. Відповідальність громадян.

7. Принцип верховенства права регламентовано в:

- A. Статті 1 Конституції України.
- B. Статті 3 Конституції України.
- C. Статті 5 Конституції України.
- D. Статті 8 Конституції України.

8. Оборона України відповідно до Конституції України покладаються на:

- A. Збройні Сили України.
- B. Збройні Сили України, Службу безпеки України.
- C. Збройні Сили України, прокуратуру, Президента України.
- D. Службу безпеки України.

9. Основними формами демократії в Україні є:

- A. Пряма та соціальна.

- В. Проміжна та первинна.
- С. Безпосередня та представницька.
- Д. Непряма та пряма соціальна.

10. Конституція України була прийнята:

- А. 24 серпня 1991 р.
- В. 27 червня 1996 р.
- С. 28 червня 1996 р.
- Д. 24 серпня 1996 р.

11. Відповідно до Конституції України закон України набуває чинності:

- А. Через 15 днів з дня його офіційного опублікування.
- В. Через 10 днів з дня прийняття.
- С. Після підписання Президентом України.
- Д. Через 10 днів з дня його офіційного оприлюднення.

12. Згідно ст. 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є:

- А. Президент України.
- В. Верховна Рада України.
- С. Територіальна громада.
- Д. Народ України.

13. Право визначати і змінювати конституційний лад згідно з Конституцією України належить:

- А. Народу України.
- В. Верховній Раді України.
- С. Президенту України.
- Д. Кабінету Міністрів України.

14. Які форми власності закріплені в Конституції України?

- A. Державна, колективна, приватна.
- B. Приватна, територіальна, сучасна.
- C. Державна, приватна, комунальна.
- D. Комунальна, приватна, колективна.

15. Який орган може зупинити державне фінансування політичної партії?

- A. Конституційний Суд України.
- B. Верховна Рада України.
- C. Національне антикорупційне бюро України.
- D. Національного агентства з питань запобігання корупції.

16. Політичні партії є:

- A. Неприбутковими організаціями.
- B. Прибутковими організаціями.
- C. Благодійними організаціями.
- D. Державними утвореннями.

17. Який з перехованих органів є органом місцевого самоврядування?

- A. Місцева державна адміністрація.
- B. Голова місцевої державної адміністрації.
- C. Міська рада.
- D. Місцевий суд.

18. Яка є підстава реалізації громадянином України свого права голосу при проведенні всеукраїнського референдуму:

- A. Досягнення 18 річного віку на день проведення референдуму.
- B. Наявність паспорта громадянина України.

С. Включення до списків учасників всеукраїнського референдуму на відповідній ділянці.

Д. Включення до Державного реєстру виборців.

20. В яких із зазначених випадках Президент України призначає всеукраїнський референдум щодо:

А. Нової редакції Конституції України.

В. Внесення змін до Конституції України

С. Визнання нечинним закон про внесення змін та доповнень до Конституції України.

Д. Про внесення змін до розділу V Конституції України.

21. Які із зазначених питань можуть бути предметом ратифікаційного референдуму?

А. Про об'єднання кількох адміністративно-територіальних одиниць.

В. Про ратифікацію міжнародного договору.

С. Про створення однопалатного парламенту.

Д. Про затвердження Закону України «Про ратифікацію міжнародного договору про зміну території України».

22. Хто із зазначених суб'єктів здійснює перевірку щодо відповідності Конституції України питань, винесених на всеукраїнський референдум за народною ініціативою?

А. Верховна Рада України.

В. Президент України.

С. Верховний Суд України.

Д. Конституційний Суд України.

23. Які питання вирішуються виключно всеукраїнським референдумом згідно з Конституцією України?

- A. Про податки, бюджет, амністію.
- B. Про зміну території України.
- C. Про внесення змін до Конституції України.
- D. Про прийняття Конституції України.

24. Який громадянин не має права голосу на всеукраїнському референдумі?

- A. Громадянин, який постійно проживає на території іноземної держави.
- B. Громадянин, визнаний судом недієздатним.
- C. Громадянин, визнаний судом обмежено дієздатним.
- D. Громадянин, який знаходиться на лікуванні у психіатричній клініці.

25. Право голосу на виборах народних депутатів України мають дієздатні громадяни, які досягли на день проведення виборів:

- A. 16 років.
- B. 18 років.
- C. 21 року.
- D. 25 років.

26. До настання якого часу батьки зобов'язані утримувати своїх дітей згідно Конституції України?

- A. До здобуття ними дошкільної освіти.
- B. До досягнення ними шістнадцять років.
- C. До досягнення ними повноліття.
- D. До здобуття ними вищої освіти.

27. Головним обов'язком Української держави щодо громадян є?

- A. Забезпечення економічної самостійності.

- В. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини.
- С. Проведення конституційної реформи.
- Д. Забезпечення територіальної цілісності.

28. До першого покоління прав людини відносять:

- А. Політичні права.
- В. Соціальні права.
- С. Економічні права.
- Д. Особисті права.

29. До політичних прав і свобод належать:

- А. Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.
- В. Право брати участь в управлінні державними справами.
- С. Право на судовий захист.
- Д. Право на освіту.

30. До основних особистих прав і свобод людини і громадянина належать:

- А. Право на життя.
- В. Право приватної власності.
- С. Право на мирні зібрання.
- Д. Право брати участь в управлінні державою.

31. До культурних прав та свобод людини і громадянина належать:

- А. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу.
- В. Право на свободу літературної, художньої, наукової, технічної творчості.
- С. Право на мирні зібрання.
- Д. Право на безпечне довкілля.

32. Президент України відноситься до:

- A. Президентської гілки влади.
- B. Не відноситься до жодної з гілок влади.
- C. Законодавчої гілки влади.
- D. Виконавчої гілки влади.

33. В Україні посада Президента була утворена:

- A. У 1990 році.
- B. У 1991 році.
- C. У 1992 році.
- D. У 1993 році.

34. Який статус має Президент України?

- A. Є главою виконавчої влади.
- B. Є главою держави.
- C. Є главою Офісу Президента України.
- D. Є главою держави та главою виконавчої влади.

35. Скільки не може одна й та сама особа бути Президентом України ніж:

- A. 1 строк.
- B. 2 строки підряд.
- C. 3 строки підряд.
- D. 4 строки підряд.

36. У який термін після офіційного оголошення результатів виборів новообраний Президент України вступає на пост?

- A. Не пізніше ніж через тридцять днів.
- B. Не пізніше ніж через шістдесят днів.
- C. Не пізніше ніж через п'ятнадцять днів.

D. Не пізніше ніж через сорок п'ять днів.

37. Що згідно з Конституцією України не є підставою для дострокового припинення повноважень Президента України?

A. Неспроможність виконувати свої повноваження за станом здоров'я.

B. Відставка.

C. Втеча.

D. Смерть.

38. Хто формує персональний склад Ради національної безпеки і оборони України?

A. Начальник Генерального штабу Збройних Сил України.

B. Прем'єр-міністр України.

C. Президент України.

D. Міністр оборони України.

39. Що є наслідком відставки Прем'єр-міністра України та прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри Кабінету Міністрів України?

A. Призначення нового Прем'єр-міністра України для продовження роботи діючого Кабінету Міністрів України.

B. Призначення позачергових виборів народних депутатів України.

C. Відставка всього складу Кабінету Міністрів України.

D. Кабінету Міністрів України надається 100 днів для виправлення помилок.

40. В який спосіб Прем'єр-міністр займає свою посаду?

A. Обирається українським народом.

B. Призначається Президентом України за згодою більше ніж половини від конституційного складу Верховної Ради України.

C. Призначається Верховною Радою України за поданням Президента України.

D. Обирається Верховною Радою України з числа народних депутатів.

41. Який суб'єкт призначає всеукраїнський референдум про затвердження законопроекту щодо внесення змін до I, III, XIII розділів Конституції України?

A. Верховна Рада України.

B. Центральна виборча комісія

Конституційний Суд України.

D. Президент України.

42. Що собою являє викладена в письмовій формі пропозиція народного депутата звернена до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян здійснити певні дії, дати офіційне роз'яснення чи викласти позицію з питань, віднесених до їх компетенції?

A. Депутатська заява.

B. Депутатський запит.

C. Депутатське запитання.

D. Депутатське звернення.

43. Яка потрібна мінімальна кількість голосів для прийняття законопроекту про внесення змін до Конституції України (крім розділів I, III, XIII).

A. 156.

B. 226.

C. 300.

D. 301.

44. Як ви вважаєте скільки законопроектів може бути подано до зареєстрованого у Верховній Раді України законопроекту «Про внесення змін до розділу III «Вибори. Референдум» Конституції України»?

- A. Один.
- B. Два.
- C. Три.
- D. Необмежена кількість.

45. Якому органу підпорядкована і підзвітна Рахункова палата?

- A. Верховній Раді України.
- B. Бюджетному комітету Верховної Ради України.
- C. Міністерству фінансів України.
- D. Кабінету Міністрів України.

46. До системи центральних органів виконавчої влади не входить?

- A. Кабінет Міністрів України.
- B. Агентства.
- C. Служби.
- D. Інспекції.

47. Який суб'єкт не відноситься до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом?

- A. Рада національної безпеки і оборони України.
- B. Антимонопольний комітет України.
- C. Фонд державного майна України.
- D. Державний комітет телебачення і радіомовлення України.

48. Хто не входить до складу Ради національної безпеки і оборони України?

- A. Прем'єр-міністр України.
- B. Міністр оборони України.
- C. Генеральний прокурор України.
- D. Голова Служби безпеки України.

49. Як ви вважаєте на який строк призначається Уповноважений Верховної Ради України з прав людини?

- A. На 4 роки.
- B. На 5 років.
- C. На 7 років.
- D. На час повноважень Верховної Ради.

50. Не входять до судової системи України?

- A. Місцеві суди.
- B. Апеляційні суди.
- C. Верховний Суд.
- D. Конституційний Суд України.

51. Хто із зазначених суб'єктів не має право призначати суддів Конституційного Суду України?

- A. Кабінет Міністрів України.
- B. Верховна Рада України.
- C. З'їзд суддів України.
- D. Президент України.

52. З якого віку особа може стати суддею Конституційного Суду України?

- A. 30 років.
- B. 35 років.
- C. 40 років.
- D. 45 років.

53. Суддя Конституційного Суду України складає присягу:

- A. На пленарному засіданні Верховної Ради України.

- B. На спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України.
- C. На офіційному заході в Адміністрації Президента.
- D. На з'їзді суддів.

54. Який строк повноважень судді Конституційного Суду України?

- A. Три роки без повторного прав обрання.
- B. Шість років без повторного прав обрання.
- C. Дев'ять років без повторного прав обрання.
- D. Безстроково.

55. На який строк обирається на спеціальному пленарному засіданні голова Конституційного Суду України?

- A. На один 3 річний строк.
- B. На 5 років.
- C. На 6 років.
- D. На 9 років.

56. Не припиняються повноваження судді Конституційного Суду у разі:

- A. Досягнення ним шістдесяти років.
- B. Досягнення ним шістдесяти п'яти років.
- C. Досягнення ним сімдесяти років.
- D. Припинення громадянства України.

57. Суд є повноважним здійснювати конституційне провадження, якщо у його складі є щонайменше:

- A. 9 суддів Конституційного Суду.
- B. 10 суддів Конституційного Суду.
- C. 12 суддів Конституційного Суду.
- D. 15суддів Конституційного Суду.

58. Формою звернення до Конституційного Суду України є:

- A. Конституційне подання.
- B. Конституційне оскарження.
- C. Припис про усунення порушень закону.
- D. Конституційна заява.

59. Що належить до актів Конституційного Суду України?

- A. Ухвали та рішення.
- B. Ухвали, забезпечувальні накази, постанови.
- C. Ухвали і постанови.
- D. Рішення, висновки, ухвали, забезпечувальні накази, постанови.

60. Щодо чого видається забезпечувальний наказ Конституційного Суду України?

- A. Щодо вирішення питань, пов'язаних із відкриттям та відмовою у відкритті провадження у справі.
- B. При вжитті заходів щодо забезпечення конституційного звернення.
- C. При вжитті заходів щодо забезпечення конституційної скарги.
- D. Щодо вирішення питань, пов'язаних із закриттям провадження у справі.

61. Офіційним виданням Конституційного Суду України є:

- A. Голос України.
- B. Вісник Конституційного Суду України.
- C. Офіційний вісник України.
- D. Офіційний вісник Конституційного Суду України.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

1. Поняття конституційного права.
2. Предмет, метод і функції галузі конституційного права.
3. Поняття, природа та класифікація принципів конституційного права. Людська гідність. Свобода. Рівність і заборона дискримінації.
4. Система конституційного права України. Норми та інститути конституційного права.
5. Поняття та система джерел конституційного права.
6. Конституційні засади співвідношення національного та міжнародного права.
7. Міжнародні договори як джерела конституційного права. Доктрина дружнього ставлення до міжнародного права.
8. Нормативно-правові акти як джерела конституційного права.
9. Акти органів судової влади як джерела конституційного права.
10. Інші джерела конституційного права.
11. Сутність конституції. Установча природа конституції.
12. Поняття та юридичні властивості конституції. Верховенство конституції.
Пряма дія конституційних норм.
13. Функції конституції. Реалізація конституції.
14. Особливості тлумачення конституції.
15. Загальна характеристика Конституції України. Порядок ухвалення та внесення змін до Конституції України.
16. Правовий захист Конституції. Поняття, види та моделі конституційного контролю.
17. Поняття та особливості конституційної відповідальності.
18. Функції та підстави конституційної відповідальності.
19. Поняття і склад конституційних правопорушень.
20. Відповідальність держави, органів та посадових осіб публічної влади.
21. Конституційно-правові санкції.

- 22.Поняття конституційного ладу України.
- 23.Порядок визначення та зміни конституційного ладу України.
- 24.Система засад конституційного ладу України.
- 25.Конституційні засади державного суверенітету України. Принцип територіальної цілісності і недоторканності державних кордонів України.
- 26.Конституційний статус української мови як державної. Правовий статус мов національних меншин та корінних народів.
- 27.Обмеження влади правом як засада конституційного ладу України.
- 28.Конституційний принцип поділу державної влади.
- 29.Принцип верховенства права в системі засад конституційного ладу України.
- 30.Поняття та сутність громадянського суспільства. Взаємодія людини, громадянського суспільства і держави.
- 31.Структура та принципи самоорганізації громадянського суспільства.
- 32.Інститути громадянського суспільства.
- 33.Поняття та види громадських об'єднань. Принципи організації та діяльності громадських об'єднань.
- 34.Конституційний статус політичних партій. Принципи діяльності політичних партій. Порядок створення політичних партій. Заборона політичних партій за конституційним законодавством України.
- 35.Держава і церква в Україні. Відокремлення церкви від держави. Принцип світської держави.
- 36.Поняття та сутність демократії.
- 37.Пряма та представницька демократія.
- 38.Поняття, види, конституційно-правове регулювання референдумів.
- 39.Всеукраїнський референдум за народною ініціативою.
- 40.Виборче право. Пасивне і активне виборче право, виборчі цензи. Принципи виборчого права.
- 41.Основні виборчі системи.
- 42.Особливості загальнодержавних виборів.

43. Особливості місцевих виборів.
44. Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні.
45. Поняття, структура та принципи конституційного статусу особи.
46. Поняття, розуміння та сутність прав людини.
47. Права людини і конституційні права. Класифікація конституційних прав.
48. Поняття, види та значення гарантій прав людини.
49. Особливі юридичні стани згідно з Конституцією та права людини.
50. Особливості юридичного захисту прав внутрішньо переміщених осіб.
51. Конституційні обов'язки особи.
52. Поняття і види громадянських статусів особи.
53. Поняття, сутність та принципи громадянства.
54. Належність до громадянства України. Набуття та припинення громадянства України.
55. Загальна характеристика конституційно-правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні.
56. Особливості конституційно-правового статусу біженців, а також осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні.
57. Державна територія як просторова основа здійснення публічної влади.
58. Поняття, форми і принципи державного устрою.
59. Принцип унітаризму та його закріплення в Конституції.
60. Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України. Порядок вирішення питань територіального поділу в Україні.
61. Поняття та характеристика конституційного статусу національних меншин в Україні. Поняття національно-культурної автономії.
62. Конституційний статус Автономної Республіки Крим у складі України як унітарної держави.
63. Особливості юридичного статусу тимчасово окупованих територій України.
64. Поняття та принципи місцевого самоврядування.
65. Конституційні гарантії місцевого самоврядування. Європейські стандарти

місцевого самоврядування.

66. Система місцевого самоврядування. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування.

67. Загальна характеристика конституційного статусу органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні.

68. Предмет відання територіальної громади. Компетенція органів місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в містах зі спеціальним статусом.

69. Відносини та взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади.

70. Конституційно-правовий статус депутата місцевої ради та юридичні гарантії його діяльності.

71. Конституційна природа Верховної Ради України – парламенту України.

72. Конституційний склад і структура Верховної Ради України.

73. Функції і повноваження Верховної Ради України.

74. Конституційний статус спеціалізованих органів парламентського контролю – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Рахункової палати.

75. Конституційний статус народного депутата України та юридичні гарантії його діяльності. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень народного депутата України.

76. Роль і місце Президента України в системі органів державної влади. Президент України як глава держави. Порядок вступу на пост Президента України. Підстави та порядок припинення повноважень Президента України.

77. Повноваження Президента України.

78. Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України.

79. Офіс Президента України. Інші допоміжні органи та служби при Президентові України.

80. Поняття виконавчої влади та її місце в системі розподілу державної влади.

81. Система органів виконавчої влади в Україні.

82. Порядок формування та склад Кабінету Міністрів України.

83. Організація і порядок діяльності Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України.
84. Конституційний статус і система центральних органів виконавчої влади.
85. Конституційний статус і система місцевих органів виконавчої влади.
86. Судова влада в системі розподілу державної влади.
87. Конституційні засади функціонування судової влади. Принцип незалежності судової влади та її гарантії.
88. Конституційні засади судочинства.
89. Принципи та загальна характеристика системи судоустрою.
90. Конституційний статус Вищої ради правосуддя. Інші органи судової влади. Органи суддівського самоврядування.
91. Конституційний статус судді. Гарантії незалежності суддів.
92. Порядок припинення повноважень суддів та підстави звільнення суддів.
93. Конституційний статус прокуратури. Роль адвокатури в системі юридичного захисту прав людини.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	5
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ.....	11
ТЕМА 1. Конституційне право та його місце в структурі знань і правовій системі...11	
ТЕМА 2. Джерела конституційного права.....	18
ТЕМА 3. Конституція — Основний Закон України.....	23
ТЕМА 4. Відповідальність у сфері конституційного права.....	30
ТЕМА 5. Конституційний лад України.....	36
ТЕМА 6. Конституційні засади формування та функціонування громадянського суспільства.....	43
ТЕМА 7. Конституційно форми демократії.....	49
ТЕМА 8. Конституційний статус особи та громадянські (правові) стани особи в Україні.....	56
ТЕМА 9. Державний устрій і територіальна організація України.....	65
ТЕМА 10. Місцеве самоврядування в Україні.....	72
ТЕМА 11. Конституційно-правовий статус вищих органів державної влади в Україні.....	80
ТЕМА 12. Конституційні засади правосуддя.....	95
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	102
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ.....	116

Навчальне видання

Єлизавета Олегівна Львова

Юрій Юрійович Бальцій

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

М е т о д и ч н і р е к о м е н д а ц і ї

для підготовки здобувачів вищої освіти

освітнього ступеня бакалавра

у Національному університеті «Одеська юридична академія»,

галузь знань К «Безпека та оборона»

спеціальність К 9 «Правоохоронна діяльність»

Електронне видання

В авторській редакції